

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

”MEDIALLE PITÄIS KERTOAA POSITIIVISIA- KIN ASIOITA EIKÄ VAAN NIITÄ KAMALIA JA HUONOJA”

Lastensuojeluun liittyviä mielikuvia, niiden taustaa ja
tulevaisuutta

Päivi Laitinen

Opinnäytetyö
Toukokuu 2016
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

LAITINEN, PÄIVI:

”Medialle pitäis kertoa positiivisiakin asioita eikä vaan niitä kamalia ja huonoja”
Lastensuojeluun liittyviä mielikuvia, niiden taustaa ja tulevaisuutta

Opinnäytetyö 54 sivua, joista liitteitä 3 sivua
Toukokuu 2016

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ihmisten mielikuvia ja tietämystä lastensuojelusta sekä tietämystä viime vuonna voimaan tulleesta uudesta sosiaalihuoltolaista. Lisäksi tarkoituksena oli kartoittaa mistä lähteestä saatuun tietoon heidän mielikuvansa lastensuojelusta heidän omasta mielestään perustuvat sekä miten lastensuojelun tulisi toimia, jotta se heidän mielikuvissaan toimisi kaikilta osin hyvin. Työssä haluttiin vielä selvittää, mitä ajatuksia sosiaalihuoltolain muutokset ihmisissä herättävät sekä miten heidän mielestään lastensuojelusta ja lakimuutoksista tiedottaminen tulisi hoitaa.

Tutkimusotteena käytettiin laadullista tutkimusta. Tutkimusaineisto kerättiin haastattele-
malla ihmisiä Tampereen keskustassa ja lähialueilla huhti-toukokuussa 2016. Haastatte-
luta tehtiin kaksikymmentä, joista saatu aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisäl-
lönanalyysin keinoin. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys käsittelee lastensuojelua
sekä mielikuvia.

Opinnäytetyön tulosten mukaan sellaiset ihmiset, joilla ei ole lastensuojelusta henkilö-
kohtaista kokemusta, eivät tiedä alalla tehtävästä käytännön työstä tai lakimuutoksesta
paljoakaan. Mielikuvat lastensuojelusta ovat rakentuneet hyvin vahvasti median kautta
tai muista arjen tietolähteistä, kuten muiden ihmisten puheista, saadun informaation pe-
rusteella. Faktatietoa lastensuojelun toiminnasta tai edes sen tehtävistä yhteiskunnassa ei
ihmisillä juurikaan ole. Tulosten mukaan lastensuojelutyöhön kaivataan lisää avoimuutta
ja läpinäkyvyyttä sekä positiivista julkisuutta. Mielikuvat lastensuojelusta olisivat parem-
mat, mikäli työssä olisi enemmän ja tehokkaammin kohdistettuja resursseja, siinä panos-
tettaisiin enemmän ennaltaehkäisevään työhön ja apua olisi helpommin ja nopeammin
saatavilla. Lakimuutokset herättivät ihmisissä positiivisia ajatuksia, ja he kokivat, että ne
vievät työtä oikeaan suuntaan. Lastensuojeluun liittyvistä asioista tiedottamisessa haasta-
tellut toivoivat käytettävän monipuolisesti eri medioita sekä muun muassa kouluja ja neu-
voloita.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että median rooli lastensuojeluun liittyvän tiedon jaka-
misessa ja siihen liittyvien mielikuvien parantamisessa on keskeinen. Sosiaalihuoltolain
muutokset ovat viemässä työn painopistettä oikeaan suuntaan, ja tämän positiivisen muu-
toksen tukemisessa tarvitaan paitsi riittäviä resursseja, myös panostusta tiedottamiseen
sekä avoimeen ja positiiviseen julkisuuteen työntekijätahon puolelta.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

LAITINEN, PÄIVI:

“Also the positive things should be told to the media and not only the horrible and bad”
Mental Images Regarding Child Welfare, Their Background and Their Future

Bachelor's thesis 54 pages, appendices 3 pages
May 2016

The purpose of was to collect data on people's knowledge and mental image regarding Child welfare services, and their knowledge and opinion about changes in Social welfare law that came into effect last year. Also the purpose was to find out from what source they have gotten the information their mental image is founded on, how Child welfare services should change to make people's mental image better, and how municipalities should inform public about these matters.

The study was qualitative in nature and the data were collected interviewing people in Tampere center and nearby areas. The data were content analysed.

The results show that people not in contact with Child welfare services in their everyday life do not know many facts about their function, nore about the changes in Social welfare law. Mental images people have are founded on information from the media or ordinary life sources like other people's stories. Child welfare services should be more transparent, have more positive visibility in media, have better resources and invest more to preventive work. Interviewees found that the changes in Social welfare law take this line of work to the right direction. As sources of information they thought that different medias, schools and child health centers would be most efficient.

The conclusion was that media has a central role in sharing information and improving the mental image concerning Child welfare. Changes in the Social welfare law are taking the focus of Child welfare services to the right direction. Supporting this positive change requires not only sufficient resources but also investment from workers in providing more information and taking part in positive publicity.

Key words: child welfare, mental image, media, social welfare law

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	LASTENSUOJELU	8
2.1	Lastensuojelun lainsäädännöllinen ja organisatorinen perusta.....	8
2.2	Ehkäisevä lastensuojelu.....	9
2.3	Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	10
2.4	Lastensuojelutyötä ohjaavat lait ja niihin tulleet keskeisimmät muutokset.....	15
2.4.1	Lakimuutoksen tavoitteet.....	15
2.4.2	Muutokset käytännössä.....	16
3	MIELIKUVAT JA LASTENSUOJELUN MEDIAJULKISUUS	20
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	24
4.1	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset	24
4.2	Tutkimusmenetelmä	25
4.3	Aineiston kerääminen ja sisällönanalyysi	27
4.4	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	30
5	TUTKIMUSTULOKSET	32
5.1	Lastensuojeluun liittyvä tieto, mielikuvat ja niiden taustat sekä kehittämissuhteet.....	32
5.2	Tiedot lakiuudistuksesta, sen herättämät ajatukset ja tiedottamiseen liittyvät ehdotukset.....	39
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	43
	LÄHTEET.....	49
	LIITTEET.....	52
	Liite 1. Haastattelurunko	52

1 JOHDANTO

Kiinnostukseni aihetta kohtaan heräsi muutaman vuoden takaisten perhesurmien aikaan, jolloin mediassa oli runsaasti keskustelua muun muassa Vilja- Eerikan tapauksesta, josta myöhemmin myös rikosoikeudellisesti tuomittiin joitakin lastensuojelutyöntekijöitä. Tuolloin luin paljon sosiaalisessa mediassa olleita keskusteluita yksittäisistä lastensuojelutapauksista, ja kiinnitin huomiota keskusteluiden negatiiviseen sävyyn sekä kirjoittajien yksikantaan mielenpitoeseen lastensuojelusta. Työntekijöiden kirjoittamat toisenlaista näkökulmaa antaneet kirjoitukset, kuten myös hyvistä lastensuojelukokemuksistaan kertoneiden ihmisten tekstit, hukkuivat erityisesti sosiaalityöntekijöitä ja heidän päätöksiään kritisoivaan kommenttitulvaan. Revittelevät otsikot ja iltapäivälehtien jutut toivat esille äärimmäisiä yksittäistapauksia, ja internetissä levisi useita salaa kuvattuja videoita lasten viemisestä kotoaan poliisien ja sosiaalityöntekijöiden toimesta. Tuolloin mieleeni tuli ajatus, että haluaisin vielä joku päivä selvittää miten paljon ihmiset oikeasti uskovat tätä mediassa näkyvää revittelevää uutisointia, ja ennen kaikkea miten paljon se vaikuttaa heidän ajatuksiinsa suomalaisen lastensuojelun toiminnasta.

Sosiaalisessa mediassa keskustellaan lastensuojelusta paljolti negatiivisten asioiden kautta, ja objektiivista tietoa lastensuojelun palveluista tai toimenpiteistä ei juurikaan saa, ellei itse aktiivisesti sitä hanki. Siellä käytyjen keskusteluiden perusteella ihmisten käsitykset lastensuojelun toiminnasta ovat paljolti sellaisia, että lastensuojelun toiminta on ennenkaikkea huostaanottojen tekemistä ja akuutteihin kriisitilanteisiin puuttumista, tai täydellistä toimimattomuutta silloin kun toimia pitäisi. Sosiaalisessa mediassa on myös keskusteluryhmiä, jotka ovat tarkoitettuja nimenomaan sellaisten ihmisten kanaviksi kertoa tarinansa, ketkä kokevat tulleen lastensuojelun väärin kohtelemaksi. Niissäkin olevien kertomusten todenperäisyyttä voidaan vain arvailla, ja kuitenkin ne ovat kaikkien ihmisten luettavissa sekä oletettavasti vaikuttamassa omalta osaltaan lastensuojelusta muodostuvien mielikuvien syntyyn.

Julkisuudessa puhutaan paljon myös resurssipulasta ja lastensuojelun henkilökunnan väsymisestä johtuvista piittaamattomuuksista sekä työtehtävien suoranaisestä laiminlyönnistä. Vasta aivan viime aikoina on julkisuuteen alkanut tulemaan enemmän

faktatietoa lastensuojelusta. On alettu julkaisemaan näkyvämmiin informaatiota esimerkiksi siitä, mikä on yhden sosiaalityöntekijän asiakasmäärä missäkin kunnassa tai miten lastensuojelu pyrkii toimintaansa suuntaamaan tämänhetkisen tilanteen parantamiseksi. Tähän asti mediassa ollut tieto on ollut enemmän tai vähemmän epämääräistä ja ihmisten tunteisiin vetoavaa, ja lastensuojelun puolelta tuleva faktoihin perustuva informaatio hyvin vähäistä. Mediassa on runsaasti keskustelua myös lastensuojelun kehittämistarpeista, sekä kummastelua siitä miksi tehtävä työ ei toimi kun esimerkiksi huostaanottojen määrä kasvaa koko ajan, vaikka lastensuojeluun kuluu huimia summia rahaa vuosittain. Näihinkään keskusteluihin harvemmin osallistuu alalla työskenteleviä tai asioista päättäviä, joten niiden informatiivinen arvo jää vähäiseksi lastensuojelun todellisuuteen perustuvien mielikuvien muodostumista ajatellen.

Viime aikoina on alettu päättäjien toimesta ymmärtämään se, mitä lastensuojelutyötä tekevät ovat yrittäneet tuoda esiin jo useita vuosia. Tämän ymmärryksen johdosta on joissakin kunnissa jo aiemmin panostettu ennaltaehkäisevään työhön korjaavan työn sijasta, ja tuloksia on tullut. Esimerkkinä tästä voidaan mainita vaikkapa Imatra, jossa vuonna 2009 otettiin käyttöön hyvinvointineuvolan nimellä toimiva palvelu, joka perustuu juuri tähän varhaiseen apuun ja ennaltaehkäisyyn tuomalla kodinhoito- ja perhetyön osaksi kunnallisia peruspalveluita. Sekä taloudelliset säästöt että inhimillisen kärsimyksen määrän väheneminen muun muassa lasten sijoitustarpeen vähenemisen kautta, on Imatralla ja muissa vastaavissa kunnissa nähty jo muutamassa vuodessa ennaltaehkäisevään tukeen panostamisen jälkeen. (Kähkönen 2013.)

Tämä muutostarve on nyt haluttu siirtää toiminnaksi myös niissä kunnissa, joissa siihen ei oma-aloitteisesti ole lähdetty. Tähän tarpeeseen vastaamisessa sosiaalihuoltolain uudistus on nyt toivottavasti onnistunut, ja muutokset alkavat näkyä koko yhteiskunnassa muutaman vuoden kuluttua. Uuden sosiaalihuoltolain myötä toimintamalleja on lähdetty muuttamaan, ja ennaltaehkäisevään lastensuojelutyöhön on myös rahallisesti panostettu, sillä uusi laki edellyttää kuntia toimimaan. Lain toteutumista myös valvotaan aktiivisesti sekä alueellisesti että Valviran toimesta.

Opinnäytetyössäni tutkin sitä ovatko mielikuvat lastensuojelusta tavallisten kansalaisten keskuudessa negatiivisesti värittyneitä, vai onko sosiaalisessa mediassa olevien keskusteluiden antama kuva ihmisten mielikuvista epätodellinen. Lisäksi tutkin sitä,

minkä tiedon perusteella ihmisten mielikuvat lastensuojelusta ovat muodostuneet, eli pohjautuuko heidän mielikuvansa mediassa käsiteltyihin ääritapauksiin vai onko ihmisillä monipuolisempaa ja todenmukaisempaa tietoa lastensuojelun toiminnasta. Selvitin myös minkälaisia ajatuksia lastensuojeluun uuden sosiaalihoitolain myötä tulevat muutokset ihmisissä herättävät, sekä millä keinoilla ja kenelle tietoa uuden lain sisällöstä tulisi heidän mielestään ensisijaisesti jakaa, että palvelut tavoittaisivat kohderyhmänsä entistä paremmin. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla ihmisiä Tampereen keskustassa ja lähialueilla huhti-toukokuussa 2016.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelun tehtävä on lapsen oikeuksien turvaaminen sekä vanhempien ja muiden huoltajien tukeminen kasvatustehtävässä. Sen on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia, ja pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puututtava riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelu myös huolehtii lapselle ja perheelle tarvittavien palveluiden ja tukitoimien järjestämisestä. (lastensuojelulaki 417/2007.) Periaatteina toiminnassa ovat muun muassa asiakkaiden ihmisarvon ja perusoikeuksien kunnioittaminen, lapsen edun asettaminen etusijalle ja niin sanottu pienimmän haitan periaate, eli toivottuun tavoitteeseen pääseminen mahdollisimman lieviä lastensuojelutoimenpiteitä käyttämällä. (Lastensuojelun käsikirja: lastensuojelutyötä ohjaavat periaatteet.)

Lastensuojelu jakaantuu ehkäisevään lastensuojeluun sekä lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. Lastensuojelun toiminta yhteiskunnassamme on monimuotoista ja sitä toteutetaan hyvin erilaisissa perhetilanteissa. (Lastensuojelun käsikirja: mitä on lastensuojelu?) Käsittelen työssäni lastensuojelun lainsäädännöllistä ja organisatorista perustaa sekä sen erilaisia toimintamuotoja, jotta ihmisten mielikuvien peilaaminen todellisuutta vasten olisi mahdollista. Tavallisten kansalaisten keskuudessa olevia mielikuvia lastensuojelusta ei ole vielä tutkittu teoreettisesti, vaan ainoastaan gallup-tyyppisiä tutkimuksia on saatavilla. Näin ollen työssäni tukeudun lastensuojelun toiminnasta saataviin faktatietoihin ja tämän hetken toimintamalleihin, joihin nojaten arvioin ihmisten mielikuvien suhdetta tällä hetkellä vallitsevaan realismiin.

2.1 Lastensuojelun lainsäädännöllinen ja organisatorinen perusta

Lastensuojelutyötä Suomessa säätelevät sekä lastensuojelulaki että sosiaalihuoltolaki. Näiden lakien valmistelusta sekä yleisestä ohjauksesta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö. Osaa lastensuojelua koskevista asioista valmistellaan ja käsitellään myös oikeus- ja ulkoministeriössä. Lisäksi lapsen oikeuksista on säädetty Suomen perustuslaissa. Suomalaista lastensuojelutyötä sitovat myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus sekä Euroopan ihmisoikeussopimus, eli lastensuojelu maassamme on hyvin

vahvasti säänneltyä toimintaa. Lakien ja säädösten noudattamista kunnissa ja yksityisellä sektorilla valvovat sekä sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto että aluehallintovirastot. Valituksia ja kanteluita käsittelevät oikeusasiamies, oikeuskanslerin virasto sekä hallinto-oikeudet. Lisäksi vahvana tukena lastensuojelun toteuttamisessa ja kehittämisessä toimii terveyden ja hyvinvoinnin laitos, tuottamalla muun muassa tutkimus-, rekisteri- ja tilastotietoa lastensuojelun alalta sekä ylläpitämällä lastensuojelun ammattilaisille suunnattua ajankohtaista tietopakettia Lastensuojelun käsikirjaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö: lastensuojelu.)

Lastensuojelupalveluiden tuottamisesta vastaavat kunnat ja kuntayhtymät. Palvelut voivat olla joko kuntien itse tuottamia tai ostettuja, mutta mikäli kunta ostaa palvelut ulkopuoliselta palveluntuottajalta, tulee sen kuitenkin huolehtia palvelun valvonnasta. Lastensuojelutyötä Suomessa tekee myös aktiivinen järjestökenttä, joka on yhdessä muun muassa seurakuntien ja erilaisten yhdistysten kanssa erittäin suuressa roolissa etenkin matalan kynnyksen palveluiden sekä ennaltaehkäisevän lastensuojelun toteuttamisessa. (Sosiaali- ja terveysministeriö: lastensuojelu.) Tämän ns. kolmannen sektorin rooli ostopalveluiden tuottajana kunnille on erittäin merkittävä, ja yhdessä yksityisten yritysten kanssa ne tuottavat lastensuojelun eri palveluista joissain kunnissa jopa puolet (Kumpulainen 2008).

2.2 Ehkäisevä lastensuojelu

Ehkäisevään lastensuojeluun katsotaan kuuluvaksi sellaiset lastensuojelun toimintamuodot, joilla turvataan ja edistetään lasten ja nuorten hyvinvointia heidän kasvuolosuhteitaan sekä heille tarjottavia palveluita seuraamalla ja kehittämällä. Ehkäisevän lastensuojelun toimilla pyritään tukemaan vanhemmuutta ja turvaamaan lasten ja nuorten kasvu, kehitys ja hyvinvointi tilanteissa, joissa vanhempien omat voimavarat ovat syystä tai toisesta riittämättömät. Ehkäisevään lastensuojeluun katsotaan kuuluvaksi myös kunnan peruspalveluista annettava tuki tai erityinen tuki silloin, kun perheessä ei ole lastensuojelun asiakkuutta. Tällaisia peruspalveluita, joista ehkäisevää tukea voidaan esimerkiksi koti- ja/tai lisäkäyntien, perhetyön tai sosiaaliohjauksen

muodossa tarjota, ovat muun muassa neuvolat, päiväkodit, koulut, terveystalvelut ja kuntien nuorisotyö. (Terveysten ja hyvinvoinnin laitos: lastensuojelu.)

2.3 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu pitää sisällään avohuollon palvelut, kiireelliset sijoitukset ja huostaanotot sekä niihin liittyvän sijaishuollon ja jälkihuollon. Lisäksi asiakassuunnitelman laatiminen ja siihen liittyvät tehtävät ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. (Lastensuojelun käsikirja: mitä on lastensuojelu?) Kun puhutaan lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta, on kyseessä aina prosessi joka alkaa jostain ja päättyy johonkin. Useimmiten tämä prosessi alkaa lastensuojeluilmoituksesta tai lapsen/perheen omasta aloitteesta. Kiireellisen lastensuojelun tarve on arvioitava tällöin heti, ja mikäli kiireellisen avun tarvetta ei ole, on sosiaalityöntekijällä seitsemän arkipäivää aikaa arvioida onko asiassa tarpeen aloittaa lastensuojelutarpeen selvitys. Mikäli tarvetta selvitykselle ei ole, voidaan lapsi tai perhe ohjata ehkäisevän lastensuojelun palveluiden piiriin saamaan tarvitsemaansa tukea. Jos sosiaalityöntekijä katsoo tilanteen vaativan kiireellisiä lastensuojelutoimenpiteitä tai lastensuojelulain piirissä olevia muita palveluita kuten lastensuojelutarpeen selvitystä, alkaa samalla myös lastensuojelun asiakkuus. (Lastensuojelun käsikirja: lastensuojeluasian vireilletulo.)

Lastensuojelutarpeen selvitys tehdään lastensuojeluasian vireilletulon jälkeen siinä tapauksessa, että sosiaalityöntekijä on asian luonteen vuoksi arvioinut sen olevan tarpeellista. Mikäli näin ei ole, asiassa voidaan tehdä palvelutarpeen arviointi, tai joissain tapauksissa sekin voidaan jättää tekemättä mikäli sen katsotaan olevan ilmeisen tarpeetonta. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi kiusaamistarkoituksessa tehdyt perusteettomat lastensuojeluilmoitukset, joissa todellista lastensuojelun tarvetta ei ole olemassa. Päätös palvelutarpeen arvioinnista tai lastensuojelutarpeen selvityksen tarpeellisuudesta tulee tehdä seitsemän vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta.

Kun sosiaalityöntekijä on arvioinut että lastensuojelutarpeen selvitys on aiheellista tehdä, on se toteutettava ilman aiheetonta viivytystä ja sen on valmistuttava viimeistään kolmen

kuukauden kuluessa asian vireilletulosta. Lastensuojelutarpeen selvityksessä sosiaalityöntekijä arvioi muun muassa lapsen kasvuolosuhteita sekä huoltajien tai muiden lapsen huolenpidosta vastuussa olevien tahojen mahdollisuuksia huolehtia tehtävästään. Lisäksi sosiaalityöntekijän tulee arvioida, mitkä palvelut ja tukitoimet tilanteessa ovat lastensuojelulain mukaisia ja tarpeellisia. Selvitys tulee pyrkiä tekemään yhteistyössä lapsen ja hänen lähiverkostonsa kanssa, mutta se on tehtävä myös siinä tapauksessa että lapsi tai vanhemmat vastustaisivat sen tekemistä. Työskentelyn lopputuloksesta on ilmoitettava myös siihen osallistumisesta kieltäytyneille osallisille. (Lastensuojelun käsikirja: lastensuojelun tarpeen selvittäminen.)

Avohuollon palvelut ovat lastensuojelun tarjoamia palveluita, joita toteutetaan aina yhteistyössä perheen kanssa. Ne eivät siis voi olla tahdonvastaisia toimenpiteitä, vaan perustuvat vapaaehtoisuuteen. Avohuollon tulisi aina olla ensisijainen toimintamuoto, jota käytetään mikäli sillä voidaan turvata lapsen tarpeisiin nähden riittävä tuki. Avohuoltoa toteutetaan huoltajien ja lapsen kanssa tehdyn asiakassuunnitelman mukaan, johon kirjataan myös päätökset sekä suunnitelman tekohetkeen mennessä toteutunut tuki. Asiakassuunnitelmaa päivitetään säännöllisesti, jolloin myös perheen tilanne ja tuen tarpeet arvioidaan uudestaan. (Lastensuojelun käsikirja: lastensuojelun avohuolto.) Tällä tavoin niissä tapahtuviin muutoksiin voidaan reagoida nopeasti ja annettava tuki saadaan ajantasaisesti vastaamaan perheen tarvetta.

Avohuollon toimintamuotoja ovat muun muassa lapsen taloudellinen ja muu tukeminen hänen henkilökohtaisten tarpeidensa tyydyttämisessä (esim. koulutus, läheissuhteet, harrastukset), perhetyö, tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta, vertaisryhmä- ja virkistystoiminta sekä lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut. Kunnan on järjestettävä lapselle tai perheelle näitä palveluita siinä laajuudessa, kuin niiden tarve on asiakassuunnitelmassa sosiaalityöntekijän toimesta arvioitu. (Lastensuojelun käsikirja: lastensuojelun avohuollon tukitoimet.)

Avohuollon tukitoimena voidaan edellämainittujen lisäksi suorittaa myös sijoitus, joko koko perheelle, lapselle ja lapsen huoltajalle tai muulle hänen huolenpidostaan vastaavalle henkilölle, tai lyhytaikaisesti myös pelkästään lapselle. Tällöin sijoitukseen tarvitaan lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen kohdalla myös hänen

suostumuksensa. Ehtona lapsen sijoitukseen kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena on suostumuksen lisäksi se, että sijoitus on tarpeen joko lapsen kuntouttamiseksi, lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi tai lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti siitä vastaavan henkilön sairastumisen tai muun vastaavan syyn vuoksi. (Lastensuojelun käsikirja: avohuollon sijoitus.) Avohuollon tukitoimia on siis hyvin monenlaisia, ja niitä pystytään käyttämään erilaisissa perhetilanteissa melko matalalla kynnyksellä.

Kiireellinen sijoitus on aina viimesijainen toimi, jota käytetään silloin kun muilla lastensuojelun keinoilla ei voida huolehtia lapsen turvallisuudesta. Se on vakavaa puuttumista lapsen ja perheen yksityisyyteen, joten päätöksen kiireellisestä sijoituksesta voi tehdä vain sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen sosiaalityöntekijä, jolla on ammatillinen kelpoisuus. Kiireellisen sijoituksen perusteena voi olla ainoastaan sellaiset tilanteet, joissa lapselle aiheutuu välitön vaara. Tällaisia voivat olla esimerkiksi vanhempien tai lapsen vahva päihteiden käyttö, akuutti mielenterveysongelma, itsetuhoisuus, väkivalta tai lapsen heitteillejätto. Joskus kiireellisen sijoituksen tarpeen voi aiheuttaa myös perheen ulkopuolinen tekijä, kuten vaikkapa vanhemmille sattunut onnettomuus tms. asia, joka välittömästi vaarantaa lapsen turvallisuuden.

Kiireellinen sijoitus kestää aina enintään 30 vuorokautta, jona aikana on selvitettävä lapsen ja perheen tilannetta niin, että tarvittavasta huostaanoton tai perheeseen annettavan tuen tarpeesta on päästy selvyyteen. Joissain tilanteissa tämä ei onnistu 30 vuorokaudessa, jolloin kiireellistä sijoitusta voidaan viranhaltijapäätöksellä jatkaa vielä 30 vuorokauden ajan. Kiireellisen sijoituksen jatkamisesta päättävä viranhaltija ei kuitenkaan saa olla se henkilö joka on tehnyt päätöksen kiireellisestä sijoituksesta, vaan perheen tilanne täytyy arvioida eri sosiaalityöntekijän toimesta.

Kiireellinen sijoitus päättyy heti kun sen peruste on lakannut, jolloin viranhaltijan on tehtävä päätös kiireellisen sijoituksen lopettamisesta. Mikäli lapsesta on kiireellisen sijoituksen aikana tehty huostaanottohakemus, kiireellinen sijoitus päättyy kun oikeus on antanut asiassa joko väliaikaismääräyksen tai päätöksen. Kiireellistä sijoitusta ei siis voi käyttää esimerkiksi vanhempien välisen riidan rauhoittamistilanteissa (ellei riita aiheuta

vakavaa vaaraa lapselle) tai vaikkapa tapaamisoikeuden toimeenpanokeinona, vaan sen peruste on oltava vahva ja sen on oltava kestoaltaan niin lyhyt kuin se lapsen välittömästä turvallisuudesta tinkimättä on mahdollista. (Lastensuojelun käsikirja: kiireellinen sijoitus.)

Huostaanotto on se lastensuojelun keino lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseen, jota käytetään aina viimesijaisena muiden toimien ollessa riittämättömiä. Huostaanotossa puututaan perhe-elämän suojaan ja lapsen perustuslaillisiin oikeuksiin, joten se voidaan toteuttaa vain mikäli lastensuojelulaissa määritellyt kriteerit toteutuvat. Näiden kriteerien mukaan huostaanottoon voidaan ryhtyä vain mikäli lapsi vakavasti vaarantaa terveyttään tai kehitystään esimerkiksi päihteitä käyttämällä tai muita kuin vähäisiä rikoksia tekemällä tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään, tai jos lapsen kasvuolosuhteet tai puutteet lapsen huolenpidossa vaarantavat vakavasti hänen terveyttään ja kehitystään. Lisäksi päätöksen tekevän sosiaalityöntekijän tulee arvioida sijoituksen olevan lapsen edun mukaista, ja avohuollon tukitoimien olevan lapsen tilanteeseen nähden riittämätön vaihtoehto.

Ennen huostaanottoon ryhtymistä tulee lapsen ja perheen tilannetta arvioida monipuolisesti, ja sijaishuollon on oltava tämän arvioinnin perusteella nykytilannetta parempi vaihtoehto. Asiasta neuvotellaan lapsen ja tämän perheen kanssa, ja tarvittaessa voidaan pyytää lausuntoja lapsen kanssa toimivilta muiden alojen ammattilaisilta. Ennen huostaanottoon ryhtymistä täytyisi varmistua siitä, että kaikki mahdollinen on tehty perheen hyväksi, ja että puutteet lapsen olosuhteissa eivät ole korjattavissa muilla auttamisen keinoilla. Huostaanoton valmistelee ja sijaishuoltopaikan valitsee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä yhteistyössä toisen sosiaalityöntekijän tai lastensuojeluun perehtyneen työntekijän kanssa. Huostaanoton perusteita tarkistetaan huostaanoton aikana säännöllisesti, ja huostaanotto lakkaa kun siihen ei enää ole perusteita tai kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Lastensuojelun käsikirja: huostaanotto.)

Sijaishuolto käsittää kaikki kodin ulkopuolelle lastensuojelulain nojalla sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen toteuttamismuodot, eli se voi olla myös avohuollon ja jälkihuollon tukitoimi. Se voidaan toteuttaa esimerkiksi sijaisperheessä, laitoksessa tai ammatillisessa perhekodissa. Sijaishuollon tarkoituksena on lapsen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaisen, tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin turvaaminen. Sijaishuollon tavoite tulee aina olla perheen jälleenyhdistäminen, mikäli se suinkin on lapsen edun mukaista. Sijaishuoltotyötä tulee tehdä suunnitelmallisesti ja sellaiseen asiakassuunnitelmaan pohjautuen, mikä tehdään mahdollisimman tiiviissä yhteistyössä huoltajien kanssa. Sijoitus on myös lain mukaan lopetettava niin pian kuin olosuhteet sen sallivat ilman että huostassapidon lopettaminen on lapsen edun vastaista.

Päätöksen sijaishuollosta tekee sosiaalityön johtava viranhaltija. Kiireellisissä sijoituksissa ja avohuollon sijoituksissa päätöksen voi tehdä myös kunnan tehtävään osoittama muu sosiaalityöntekijä, jolla on tehtävään ammatillinen kelpoisuus. Sijaishuollon kustannuksista ja siitä että sijoituspaikka on lapsen tarpeiden mukainen, vastaa sijoittava kunta. Sijaishuoltoa valvovat sijoittavan kunnan lisäksi myös sijoituskunta ja aluehallintovirasto. Sijaishuollon toteuttamiseen liittyviä lakeja ovat lastensuojelulaki, laki yksityisistä sosiaalipalveluista sekä perhehoitolaki. (Lastensuojelun käsikirja: sijaishuolto.)

Jälkihuolto on lastensuojelun tukimuoto, jota tarjotaan sijaishuollon päättymisen jälkeen. Sen tarkoituksena on helpottaa lapsen itsenäistymistä tai palaamista kotiin sijaishuollon jälkeen. Oikeus jälkihuoltoon on myös avohuollon tukitoimena sijoitetulla lapsella, jos sijoitus on kohdistunut lapseen yksin ja se on kestänyt vähintään puoli vuotta. Jälkihuoltoa voidaan tukimuotona tarjota myös sellaisille nuorille, jotka eivät ole olleet sijoitettuna kodin ulkopuolelle tai joiden sijoitus on kestänyt lyhyemmän ajan, mutta tällöin kunta ei ole lain nojalla velvoitettu palveluita järjestämään. Tukemalla lasta ja hänen huolenpidostaan vastaavia henkilöitä, pyritään takaamaan nuoren paremmat edellytykset yhteiskunnan täysivaltaiseksi jäseneksi kasvamiseen ja itsenäiseen elämään.

Palvelumuotoja jälkihuollossa ovat muun muassa palveluohjaus ja psykososiaalisen tuen antaminen, sekä tuki omien voimavarojen löytämiseksi ja tulevaisuuden suunnitelmien toteuttamiseksi. Jälkihuollon kautta annetaan myös apua asunnon hankkimiseen ja muuhun itsenäisen elämän rakentumiseen tarvittaviin käytännön asioihin, ja tuetaan näissä tarvittaessa myös taloudellisesti. Palvelut rakennetaan aina suunnitelmallisesti yhteistyössä viranomaisten kanssa, ja jälkihuoltosuunnitelmaan kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet. Jälkihuolto on nuorelle vapaaehtoista, ja vaikka hän ei sitä heti sijoituksen jälkeen ottaisi vastaan, on hänellä oikeus pyytää sitä jälkikäteen aina siihen saakka kun täyttää 21 vuotta. (Lastensuojelun käsikirja: jälkihuolto.)

2.4 Lastensuojelutyötä ohjaavat lait ja niihin tulleet keskeisimmät muutokset

Sosiaalihuoltolaki on laki, jossa määritellään miten sosiaalihuolto tulee maassamme järjestää. Se koskee sosiaalipalveluita, toimeentulotukea, sosiaaliavustuksia ja sellaisia niihin liittyviä toimintoja, joita toteutetaan yksityisen henkilön, perheen tai yhteisön sosiaalisen turvallisuuden ja toimintakyvyn ylläpitämiseksi ja edistämiseksi. Sosiaalihuoltolaissa määrätään, että kunnan tai kuntayhtymän yleisen sosiaalilautakunnan tulee huolehtia sosiaalihuoltoon kuuluvista tehtävistä. Tämän lisäksi siinä määrätään niistä sosiaalihuollon velvollisuuksista, jotka kunnan sosiaalihuollon tulee hoitaa. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.) Lastensuojelulaki puolestaan on pelkästään lastensuojelulainsäädäntöön keskittynyt laki, joka sisältää tärkeimmät lastensuojelua koskevat säännökset (Lastensuojelulaki 417/2007). Näitä kahta lakia koskevia muutoksia käsittelem työssäni, sillä ne ovat tärkeimmät lastensuojelutyötä Suomessa ohjaavat lait, jotka yhdessä määrittelevät lähes kaikkea lastensuojelun toimintaa.

2.4.1 Lakimuutoksen tavoitteet

Sosiaalihuolto- ja lastensuojelulain muutokset astuivat voimaan kotipalvelun osalta 1.1.2015, ja muiden muutosten osalta 1.4.2015. Jotta uudistuksen toteuttaminen olisi kunnille helpompaa, joitakin muutoksia tuli voimaan vasta 1.1.2016, mutta niidenkin noudattamisesta jo vuonna 2015 annettiin suositus. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö :

kuntainfo 4/2015, 1.) Lakimuutoksen tavoitteena on sosiaalihuollon yhdenvertaisen saatavuuden ja saavutettavuuden edistäminen, asiakaslähtöisyyden vahvistaminen ja painopisteen siirtäminen korjaavista toimenpiteistä ongelmia ennaltaehkäisevien hyvinvoivia lisäävien toimenpiteiden suuntaan. Lisäksi lain tavoitteena on lisätä kokonaisvaltaisuutta asiakkaan tarpeisiin vastaamiseksi ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä asiakkaiden hyvinvoinnin edistämiseksi ja ylläpitämiseksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö: kuntainfo: uusi sosiaalihuoltolaki ja siihen liittyvät keskeiset muut lainsäädäntömuutokset.)

Uusi sosiaalihuoltolaki pyrkii vahvistamaan peruspalveluita ja sitä kautta hiljalleen vähentämään korjaavien lastensuojelupalveluiden, kuten esimerkiksi sijaishuollon, tarvetta. Laissa on muun muassa yhtenäistetty sosiaalihuollon hallinnollisia järjestelyitä ja lisätty eri alojen ammattilaisten välistä yhteistyötä, jotta asiakkaita ei tarvitsisi enää pompotella sektorilta toiselle byrokraattisten syiden vuoksi, vaan hän saisi palvelut sieltä mistä ne on hänen tilanteessaan helpointa saada. Näillä toimenpiteillä on tavoitteena paitsi ehkäistä ongelmien kasvamista suuriksi madaltamalla kynnystä palveluiden piiriin hakeutumiselle, myös pienentää lastensuojelun kustannuksia tulevaisuudessa kun raskaampien ja kalliimpien lastensuojelutoimenpiteiden tarve näiden muutosten myötä vähenee. Tavoitteena on lisäksi vähentää lastensuojelun asiakasmääriä siirtämällä painopistettä ennaltaehkäisevien peruspalveluiden puolelle, ja sitä kautta vahvistaa kuntien mahdollisuutta toimia siten, että lastensuojelussa on riittävästi osaavaa työvoimaa asiakasmääriin suhteutettuna. Kuntien organisaatiomuutoksiin ja muihin muutoksista aiheutuviin lisäkustannuksiin varattiin valtionosuutta noin 1,5 miljoonaa euroa vuonna 2015. Laissa on myös velvoite kunnille varata riittävät resurssit uudistuksen toteuttamiseen. Muutoksen toteutumista kunnissa valvoo Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira. (Sosiaali- ja terveysministeriö: kuntainfo 4/2015.)

2.4.2 Muutokset käytännössä

Tässä kappaleessa käsittelen niitä sosiaalihuoltoa ja lastensuojelua koskevia lakimuutoksia, jotka ovat työni kannalta keskeisimpiä ja joilla on eniten vaikutusta nimenomaan lastensuojelun työkenttään. Lisätietoa muista lakimuutoksista saa

halutessaan esimerkiksi <http://www.stm.fi>- sivustolta uutta sosiaalihoitolakia koskevista julkaisuista, joista osa löytyy myös tämän työn lähdeluettelosta.

Uuden sosiaalihoitolain mukaan yhä useammalla taholla on velvollisuus ohjata asiakkaat tuen piiriin, mikäli havaitsee heidän olevan sosiaalihoillon tarpeessa. Tämä velvollisuus tulee toteuttaa joko asiakkaan suostumuksella, tai ilman suostumusta tilanteissa joissa kyse on lapsen edusta tai henkilö on kykenemätön vastaamaan omasta terveydestään ja turvallisuudestaan. Tämä ilmoitusvelvollisuus on olemassa salassapitosäännösten estämättä aiempien sosiaali- ja terveysalalla, opetus- ja liikuntatoimissa, lasten päivähoidossa, hätäkeskus-, rikosseuraamus- ja pelastuslaitoksissa ja Kansaneläkelaitoksessa työskentelevien ammattiryhmien sekä työ- ja elinkeinoviranomaisen ja poliisin lisäksi nykyään myös tulli- ja ulosottoviranomaisilla ja rajavartiolaitoksen työntekijöillä. Ammattiryhmien lisäämisen lisäksi samassa lakimuutoksessa lisättiin lakiin myös pykälä, jonka mukaan ko. ammattiryhmillä on velvollisuus ilmoittaa tilanteesta sosiaalihoillon lisäksi myös poliisille, mikäli kyseessä on epäily joka koskee lapsen henkeen tai terveyteen kohdistuvaa rikosta. Näillä lakimuutoksilla pyritään etenkin ajoissa tehtyjen yhteydenottojen lisäämiseen ja monialaisen yhteistyön kynnyksen madaltamiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö: kuntainfo 4/2015, 9.)

Sosiaalihoitolain mukaan sosiaalihoillon tarpeessa olevalla henkilöllä on oikeus saada viipymättä sosiaalihoillon ammattihenkilön tekemä kiireellisen avun tarpeen ja palvelutarpeen arviointi. Arvioinnin tekeminen on aloitettava viipymättä, eli 7 vuorokauden kuluessa asian vireilletulosta, ja se on saatettava loppuun ilman aiheetonta viivytystä. Samassa yhteydessä on lapsen ollessa kyseessä tehtävä lastensuojelutarpeen arviointi, ellei asia ole luonteeltaan selvästi sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita. Selvityksen yhteydessä voidaan sosiaalihoillon toimesta kartoittaa myös asiakkaan läheisverkoston tarjoama tuki. Tätä tukea ei kuitenkaan voida kartoittaa ilman asiakkaan suostumusta, paitsi siinä tilanteessa kun se on palvelutarpeen kartoittamiseksi pakollista.

Uuden lain mukaan lastensuojeluasiakkuus ei kuitenkaan ala automaattisesti vielä tässä vaiheessa, vaan palvelutarve voidaan selvittää ilman että asiakas on lastensuojelun

asiakkuudessa. Lastensuojelun asiakkuus tulee voimaan vasta siinä tapauksessa, että lapsi ohjataan tehdyn selvityksen perusteella tai jo selvityksen tekemisen aikana lastensuojelun tukitoimien piiriin. Tämä puolestaan edellyttää sitä, että sosiaalityöntekijä arviointinsa perusteella toteaa, että lapsen kasvuolosuhteet tai lapsen oma käyttäytyminen vaarantaa hänen terveyttään ja kehitystään. Lisäksi täytyy toteutua se seikka, että peruspalveluiden tarjonta ei ole tilanteessa sopivaa tai riittävää ja lapsi tai perhe tarvitsee nimenomaan lastensuojelulaissa säädettyjä palveluita. Pelkkä tuen tarve ei siis enää riitä lastensuojeluasiakkuuden perusteeksi. (Sosiaali- ja terveysministeriö: kuntainfo 4/2015, 9-10.)

Myös palvelutarjonnan osalta lakiin on tullut merkittäviä muutoksia. Lastensuojelun asiakkuus ei enää ole edellytyksenä palveluiden saamiselle, vaan painopisteen siirtäminen ennaltaehkäiseviin palveluihin tarkoittaa myös sitä, että palveluita on saatavilla ilman että niitä saadakseen lapsella tai perheellä tarvitsee olla lastensuojelun tarvetta. Uudessa sosiaalihuoltolaissa kuntia veloitetaan järjestämään tällaisina kaikille tarjolla olevina yleisinä perhepalveluina kotipalvelua, perhetyötä, tukihenkilöitä ja tukiperheitä sekä vertaisryhmätoimintaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö: kuntainfo 4/2015, 6.) Laki myös edellyttää kuntia selkeästi kertomaan kuntalaisille mihin palveluihin heillä on oikeus ja mistä palveluita ja apua voi tarvittaessa hakea (Sosiaali- ja terveysministeriö: kuntainfo 4/2015, 4).

Kiireellisen sijoituksen pykäliin on tullut uuden lain myötä muutoksia, joilla pyritään vähentämään kiireellisen sijoituksen käyttöä ensisijaisena toimenpiteenä välitöntä toimenpidettä vaativissa lastensuojelutilanteissa. Kiireellisen sijoituksen ehtoja on tiukennettu, ja laissa sanotaan että avohuollon tukitoimien kuten avohuollon sijoituksen ja tehostetun perhetyön riittävyys tilanteessa on aina arvioitava ennen kiireelliseen sijoitukseen ryhtymistä. Ennen lapsen yksin sijoittamista on myös lain mukaan arvioitava mahdollisuus sijoittaa lapsi yhdessä vanhemman tai muun hänen huolenpidostaan vastaavan henkilön kanssa. Mikäli sosiaalityöntekijä katsoo, että lapsen turvalliset kasvuolosuhteet voidaan tilanteessa turvata myös näillä kiireellisistä sijoitusta lievemmillä toimenpiteillä, tulee kunnan järjestää nämä palvelut kuten niiden tarve on arvioitu. Lakiin tulleessa muutoksessa korostetaan näitä samoja seikkoja myös kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen osalta. Eri vaihtoehtojen käyttömahdollisuuksia on myös jatkoajan aikana

pohdittava ja niihin on ryhdyttävä mikäli lievemmat toimenpiteet ovat riittäviä senhetkisessä tilanteessa. Kiireellisen sijoituksen perusteita ei siis tule arvioida lähtötilanteen perusteella vaan asioita täytyy tarkastella ajantasaisesti. (Sosiaali- ja terveysministeriö: kuntainfo 4/2015, 9 ja 12.)

Lakimuutoksen yhteydessä tehtiin myös joitakin muutoksia ja tarkennuksia terveydenhuoltolakiin. Näistä muutoksista toinen koskee monialaisen yhteistyön lisäämistä, ja siinä säädetään terveydenhuollon ammattihenkilön olevan velvoitettu osallistumaan sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointiin siinä tapauksessa, että toimenpiteestä vastaava sosiaalihuollon työntekijä niin pyytää. Toisena uutena säännöksenä terveydenhuoltolakiin on kirjattu lapsen ja perheen oikeudesta saada viipymättä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät terveydenhuollon palvelut siinä tapauksessa, että lastensuojelun tarve johtuu riittämättömistä terveydenhuollon palveluista. Näissä tapauksissa hoito on tarvittaessa saatava nopeammin kuin hoitotakuu muuten edellyttäisi. Tällaisia palveluita voivat olla esimerkiksi lapsen tai hänen vanhempansa tarvitsemat mielenterveyspalvelut. (Sosiaali- ja terveysministeriö: kuntainfo 4/2015, 4 ja 7.)

3 MIELIKUVAT JA LASTENSUOJELUN MEDIAJULKISUUS

Mielikuvalla tarkoitetaan pelkistetysti sanottuna ihmisen jostakin kohteesta muodostamaa mielipidettä, jonka muodostuminen voi olla joko tietoisesta ajattelun tai tiedostamattoman mielen eri tiedoista keräämisen kokonaisuuden aikaansaama. Yleisimmin mielikuva onkin ihmisen asenteiden, kokemusten, tuntemusten, uskomusten ja tietojen summa, joka ei ole pysyvä vaan kehittyy jatkuvasti. Mielikuvilla on keskeinen merkitys kun puhutaan ihmisen tavasta tietää ja toimia. Tekemämme havainnot jatkavat elämäänsä meissä mielikuvina, jotka nousevat mieleemme joko kutsuttuina tai tiedostamattamme esimerkiksi reaktiona johonkin kokemaamme virikkeeseen. Mielikuvat elävät mielessämme omaa elämäänsä, sillä ne muuntuvat ja prosessoituvat uusien havaintojen myötä järjestäytyen aina uudelleen ja uudelleen. Uudemmat mielikuvat painavat yleensä vanhemmat alleen, kun esimerkiksi tunteet ja ajattelu tai havaintojen muutokset aiheuttavat poikkeaman aiemmasta mielessämme olleesta mielikuvasta. (Turunen & Paakkola 1995, 19-20.) Kykenemme siis tietoisella ajattelulla ja tiedon hankinnalla muuttamaan mielikuviamme asioista, vaikka ne alunperin olisivatkin muodostuneet mieleemme tiedostamattamme joistain asenteista, havainnoista tai kokemuksista johtuen.

Mielikuva jostain kohteesta syntyy ihmisen saadessa aiheeseen liittyvää informaatiota. Tällöin ihminen muodostaa saamansa informaation pohjalta omaan elämymaailmaansa peilaten käsityksen kyseessä olevasta kohteesta. Tällä tavoin syntyneet mielikuvat toimivat henkilöllä tietona, jota hän jatkossa soveltaa kun kohteeseen liittyvää aihepiiriä jollain tavoin käsitellään. Toiminnan todellisuus ei siis välttämättä ole mielikuvan taustalla lainkaan, vaan mielikuvassa on kyse siitä miten ja mitä ihmiset kohteeseen liittyen havaitsevat. Mielikuvien muodostumisesta tapahtuu aina kun ihminen kohtaa mielikuvan kohteena olevan asian, tai on sen kanssa jollain tavalla vuorovaikutuksessa. (Karvonen 1999, 44, 51-52.) Mielikuvia ei siis voi ihmisten mieliin suoraan luoda, mutta heille voidaan antaa informaatiota, jonka pohjalta he voivat muodostaa itselleen näitä mielikuvia ja käsityksiä kohteeseen liittyen.

Mielikuvat ohjaavat vahvasti ihmisten käyttäytymistä ja vaikuttavat siihen millaisen todellisuuden he luovat. Mielikuvat ovat mielissämme tosiasioita, joiden kautta

ymmärrämme todellisuutta. Siten ne ohjaavat sekä näkemyksiemme muodostumista että toimintaamme, minkä vuoksi mielikuvien muodostamisella ja sitä varten saamallamme informaatiolla on todellista merkitystä. (Aula & Heinonen 2002, 37–38.) Media on tänä päivänä erittäin oleellinen kanava tuon informaation välittämisessä. Mediavälitteisten mielikuvien synty poikkeaa kuitenkin muuta kautta saadun informaation avulla muodostuneiden mielikuvien synnystä siinä, että siinä informaatio muokkaantuu matkalla sen tuottajan tulkinnan mukaan. Ihmiset siis muodostavat mediavälitteisiä mielikuvia sen pohjalta, miten media tai sen yksittäinen edustaja on asioita tulkinnut tai miten hän on halunnut asioita esittää. (Karvonen 1999, 78-79.)

Media toimii paitsi tiedonsiirtokanavana, myös ihmisten tietoisuuteen tulevien asioiden suodattajana tai vahvistajana sekä omista tarkoituksiperistään riippuen niiden muuntajana. Media on aktiivinen toimija, jolla on kohteen näkökulmasta kaksoisrooli. Se toimii sekä organisaation apuna viestin välittämisessä, mutta on myös tärkeä työhön liittyvä kohderyhmä. Mediajulkisuus on nykyään paljon hallitsemattomampaa kuin aiemmin, sillä perinteisten viestimien kuten radio, televisio ja lehdet, lisäksi on tullut erilaisia internetissä olevia julkisuuden kanavia. Ihmiset viettävät paljon aikaansa muun muassa sosiaalisessa mediassa, jonne kuka tahansa voi tuottaa sisältöä ja jonka todenperäisyydestä ei välttämättä ole mitään tietoa. (Juholin 2013, 281.)

Mielikuvien vaihtamista tapahtuu kuitenkin Karvosen (1999, 78-79) mukaan myös erilaisissa ihmisten välisissä vuorovaikutustilanteissa, joissa informaation tuottajan omalla kokemusmaailmalla on prosessissa suuri merkitys. Esimerkiksi huostaanottotilanteet ovat lastensuojelun työkentällä sellaisia erittäin tunnepitoisia prosesseja, joista saadun informaation laatu vaihtelee huomattavasti riippuen siitä, kuka informaation tuottajana toimii ja mikä hänen motivaationsa asiasta kertomiseen on. Näin ollen voidaankin päätellä, että mahdollisimman objektiivisen tiedon saaminen on olennaisessa asemassa siinä, että ihmisen mielikuva kohteesta muodostuisi mahdollisimman pitkälle todellisuutta vastaavaksi.

Lastensuojelun mediajulkisuuskuvaan liittyvä tutkimus on saanut usein alkusysäyksensä lastensuojelua syyllistävistä uutisoinneista, joissa on käsitelty esimerkiksi yksittäisiä asiakaskokemuksia tai vaikkapa kuolemantapauksia joihin lastensuojelun toimimattomuuden katsotaan olleen osallinen. Suomalaisen lastensuojelun näkymisestä

mediassa tai median vaikutuksista ihmisten käsityksiin lastensuojelusta on melko vähän tutkimustietoa saatavilla. Suurin osa tutkimustiedosta on peräisin ulkomailla tehdyistä tutkimuksista. Aihetta koskien on kuitenkin valmistunut viime vuosien aikana muutama pro gradu –tutkielma, muun muassa Elina Liikasen sosiaalityön pro gradu -tutkielma vuonna 2013, Satu Naskisen sosiaalityön pro gradu -tutkielma vuonna 2010 sekä Laura Eskasen sosiaalityön pro gradu -tutkielma vuonna 2007. Näistä tutkimuksista saatujen tulosten perusteella voidaan sanoa, että lastensuojelun julkisuuskuvaan vaikuttaa hyvin monet eri tekijät ja usein käsitykset lastensuojelusta syntyvät useamman eri mielikuvan yhdessä muodostamana.

Poikkeuksetta tulokset kuitenkin osoittavat, että lastensuojelun julkisuuskuva on negatiivissävytteinen ja julkinen keskustelu keskittyy enimmäkseen lastensuojelun epäkohtiin. Lehdistöissä pohditaan muun muassa huostaanottoihin liittyviä kysymyksiä ja lastensuojelun menettelytapoja sellaisessa valossa, että perheet saadaan näyttämään sosiaalityöntekijöiden vallankäytön uhreilta ja lastensuojelutoimenpiteiden perusteena oleva lapsen etu vähintäänkin kyseenalaiselta. Tutkimuksissa näkyy myös selvästi julkisuuden yksipuoleisuus, eli se että lastensuojelutyötä tekevät eivät julkisuudessa työstään juuri puhu. Uutisoinnissa painottuu perheiden näkökulma, sillä työntekijöitä sitoo yksittäisten asiakastapausten kohdalla vaitiolovelvollisuus, eikä asioista näin ollen saada mediassa objektiivista informaatiota, vaan ainoastaan usein tunnepitoinen toisen osapuolen kertomus. Näiden draamallisia piirteitä sisältävien yksittäistapausten lisäksi suuri osa mediassa käytävää keskustelua koskee työn riittämättömiä resursseja tai muita sellaisia seikkoja, mitkä antavat vaikutelman huonosti toimivasta lastensuojelutyöstä Suomessa. Positiivisessa valossa lastensuojelu näyttäytyy mediassa tutkimusten mukaan valitettavan harvoin. (Degerlund 2015, 13-17.)

Tutkitusti negatiivisesta julkisuuskuvasta huolimatta mielikuvat käytännön lastensuojelutyöstä ovat Lastensuojelun keskusliiton vuonna 1996 teettämän valtakunnallisen tutkimuksen mukaan olleet melko hyviä mutta ristiriitaisia. Annemaija Puonti käsittelee tätä tutkimusta artikkelissaan Lastensuojelu ja julkisuus (2004), ja toteaa että siitäkin huolimatta, että lastensuojelu leimautuu mediassa huostaanottopainotteisesti, mielikuvat eri sidosryhmissä lastensuojelutyöhön liittyen ovat melko myönteisiä. Hän kuitenkin lisäksi huomauttaa, että lastensuojelun julkinen kuva ei vielä 2000- luvullakaan ole riittävän monipuolinen vaan jää työn todellisuuteen nähden liian suppeaksi. Syyksi

tähän tutkija epäilee työntekijöiden vaitiolo-velvollisuuden vaikutusta heidän näkymiseensä mediajulkisuudessa, sekä sitä että sosiaalityöntekijöiden pyrkimykset toimia lapsen ja perheen edun mukaisesti jäävät mediassa usein perheiden eriävien mielipiteiden varjoon. (Puonti 2004, 335.) Lastensuojelutyöhön liittyvän vaikenemisen kulttuurin murtamisen katsotaan olevan yksi tärkeä tekijä tilanteen parantamisessa. Lastensuojelun Keskusliiton vuonna 2013 julkaisemassa oppaassa Helena Jaakkola muistuttaa, että lastensuojelun työntekijöillä on mahdollisuus vaitiolo-velvollisuuden estämättä lisätä työn julkisuutta ja avoimuuden ilmapiiriä. Yksittäisiin asiakastapauksiin ei toki jatkossakaan voida ottaa julkisesti kantaa, mutta yleiseen keskusteluun lastensuojelusta olisi mahdollisuus ellei jopa työn eettisyyden kannalta ajateltuna velvollisuus osallistua. Työntekijät voisivat jakaa tietoa lastensuojelun toimintatavoista ja erilaisista mahdollisuuksista, mikä avaisi salaperäisyyden verhoa työn ympäriltä ja tasapainottaisi mediajulkisuutta antamalla realistista informaatiota ja työntekijöiden näkökulmaa nykyisen tunnepitoisen, usein draamankin aineksia sisältävän uutisoinnin rinnalle. (Jaakkola 2013, 5-12.)

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jossa on arvioiva ja kehittävä ote. Tutkimusmenetelmänä käytettiin kasvotusten tehtävää tutkimushaastattelua, jotta ihmisten mielikuvat saataisiin tallennettua mahdollisimman aitoina, ilman liiallista pohdintaa tai mahdollisuutta lisätiedon hankintaan tutkimustilanteessa. Haastatteluiden keräämisen jälkeen tein materiaalille aineistolähtöisen sisällönanalyysin, jossa ryhmittelin ja tiivistin aineistoa omiin tutkimuskysymyksiini peilaten, jotta saisin siitä poimittua oleelliset tiedot omien tutkimusongelmieni näkökulmasta. Valitsin työhöni tällaisen toteutustavan, sillä nämä tutkimuksen keinot olivat mielestäni sopivimmat työni aihetta ja sen tavoitteita ajatellen.

4.1 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia mielikuvia sellaisilla ihmisillä on lastensuojelusta, joilla ei ole alasta henkilökohtaista kokemusta työntekijän tai asiakkaan roolissa. Lisäksi tarkoituksena oli saada tietoa siitä, mistä saadun tiedon pohjalta nämä mielikuvat ovat syntyneet, ja miten lastensuojelun tulisi kehittää toimintaansa, jotta mielikuvat muuttuisivat sellaisiksi, että se toimii kaikilta osin hyvin. Tarkoituksena oli myös selvittää ihmisten tietoa uudesta sosiaalihuoltolaista, sekä sitä mistä he ovat siitä tietoa saaneet. Lisäksi selvitin myös sitä, mitä ajatuksia uuden sosiaalihuoltolain lastensuojelutyöhön tuomat muutokset heissä herättävät, sekä sitä miten ja kenelle heidän mielestään näistä muutoksista ja lastensuojelusta tulisi tiedottaa.

Tavoitteena opinnäytetyössäni oli saada tietoa siitä, mistä saadun tiedon pohjalta ihmiset muodostavat mielikuvansa lastensuojelusta, ja mitä kautta jaetun informaation avulla näitä mielikuvia saataisiin aiempaa positiivisemmiksi. Lisäksi tavoitteena oli viedä haastateltaville tietoa sosiaalihuoltolain muutoksista, ja sitä kautta saada tietoa heidän mielipiteistään lakimuutoksia ja lastensuojelutyön suuntaa koskien. Näiden tavoitteiden kautta pyrin muodostamaan kokonaiskuvan siitä mitä asioita lastensuojelussa tulisi erityisesti kehittää, miten tiedotusta tulisi hoitaa, ja mihin suuntaan suomalaista lastensuojelutyötä tulisi ylipäättään viedä.

Tutkimuskysymykset koskivat kahta eri teemaa. Ne kuuluivat seuraavasti:

Teema 1:

Minkälaisia mielikuvia ihmisillä on lastensuojelusta ja mistä saatuun tietoon heidän mielikuvansa perustuvat heidän omasta mielestään?

Miten lastensuojelun tulisi haastateltavien mielestä toimia, jotta ihmisten mielikuvat muuttuisivat sellaisiksi, että lastensuojelu toimii Suomessa kaikilta osin hyvin?

Teema 2:

Miten hyvin ihmiset ovat tietoisia viime vuonna voimaan tulleesta sosiaalihuoltolain uudistuksesta ja mitä ajatuksia tämän uudistuksen lastensuojelutyöhön tuomat muutokset heissä herättävät?

Miten heidän mielestään ihmisten tietoa lastensuojelusta ja näistä lakimuutoksista tulisi lisätä?

4.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäni valinta oli selkeä, sillä ihmisten mielikuvien tutkiminen heidän omien mielipiteidensä näkökulmasta ei olisi määrällisen tutkimuksen keinoin ollut edes mahdollista. Laadullinen tutkimus ei tarvitse toteutuakseen mitattavaan ja testattavaan muotoon saatavaa tutkimusaineistoa, vaan se perustuu pyrkimykseen saavuttaa sellaista tietoa, mitä tarvitaan jonkun asian tai ilmiön ymmärtämiseen. Tällä menetelmällä tehdyssä tutkimuksessa tavoitteena ovat ihmisten omat kuvaukset heidän kokemastaan todellisuudesta, ja merkitysten maailma on ihmisten välinen ja sosiaalinen. Laadullisessa tutkimuksessa ei keskitytä lainalaisuuksien tai säännönmukaisuuksien etsintään samoin kuin määrällisessä tutkimuksessa, vaan siinä lähdetään ajatuksesta että lainalaisuudet eivät selitä kaikkien yksilöiden toimintaa, mikä tekee myös poikkeavuuksista tärkeän ja kiinnostavan osan tutkimusaineistoa. Tutkimuksessa on tarkoituksena paljastaa

merkityksiä ihmisten toiminnassa, jotka paljastuvat haluina, arvoina ja ihanteina sekä käsityksinä ja uskomuksina. (Vilka 2007, 49-50.)

Laadullisen tutkimuksen tiedonhankinnan strategioista työssäni on sovellettu lähinnä fenomenografista otetta. Fenomenografia on ilmiöistä kirjoittamista ja ilmiöiden kuvaamista. Siinä tutkitaan maailman ilmenemistä ihmisten tietoisuudessa ja ihmisten käsityksiä asioista. Käsitykset samasta asiasta voivat ihmisillä olla hyvin erilaisia ja käsitykset voivat muuttua. Käsitysten muodostumiseen voivat vaikuttaa muun muassa ikä, koulutustausta, sukupuoli ja yksilön omat kokemukset tutkittavasta asiasta. Fenomenografista tutkimusta on kritisoitu muun muassa siitä, että siinä ei välttämättä saavuteta sitä miten ihmisten käsitykset asioista voivat muuttua ja käsityksistä saadaan vain pieni otos. Lisäksi fenomenografian ongelmana voi olla se, että puutteellisesti tehty aineiston luokittelu johtaa helposti erilaisten käsitysten kategorisoinnin kesken jäämiseen, eikä tutkimustuloksia voida pitää kovin luotettavasti yleistettävänä. (Metsämuuronen 2008, 34-36.) Omassa tutkimuksessani pyritään luotettaviin tutkimustuloksiin hajauttamalla tutkimuksen kohderyhmä mahdollisimman eri ikäisiä ja eri yhteiskuntaluokista olevia haastateltavia valitsemalla, sekä miehiä että naisia tasapuolisesti haastatteleamalla sekä omakohtaisia kokemuksia lastensuojelusta omaavat ihmiset haastattelusta poissulkemalla. Tutkimusmetodin valinnalla ja sen harkitulla toteuttamisella näitä fenomenografian kriittisten kohtien vaikutuksia tutkimuksen luotettavuuteen voidaan mielestäni tehokkaasti minimoida, ja siksi tämän strategian käyttö aiheeni tutkimiseen on riskeistään huolimatta perusteltua.

Laadullisella tutkimusmenetelmällä tehdyllä tutkimuksella on myös toinen tärkeä tehtävä tutkimuskysymyksiin vastaamisen lisäksi. Hyvän laadullisen tutkimuksen tulee olla emansipatorinen eli lisätä tutkimukseen osallistuneiden ymmärrystä tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä ja sitä kautta kehittää heidän ajattelu- ja toimintatapojansa myönteiseen suuntaan. (Vilka 2007, 103) Tutkimuksessani emansipatorisuutta lisää merkittävästi sen toinen teema, eli lakimuutoksia käsittelevä osuus. Tutkittaville annettiin haastattelun yhteydessä faktatietoa lastensuojelun toiminnasta muuttuneiden lakien käsittelemisen kautta, ja he pääsivät kertomaan mielipiteitään niistä. Lisäksi he pääsivät pohtimaan sitä miten ihmisten tietoisuutta lastensuojelua ja lakimuutoksia koskien tulisi lisätä, minkä yhteydessä tuli pohdittavaksi myös tiedonsaannin tämänhetkinen tila. Haastateltavat saivat antaa kehittämisehdotuksia sekä lastensuojelun toimintaan että siitä tiedottamiseen

liittyen, minkä uskon olevan sellainen asia mikä tuo aihetta lähemmäksi itseä, ja sitä kautta lisää merkittävästi emansipatorisuutta tutkimuksessani lisäämällä mielenkiintoa perehtyä aiheeseen jatkossa aiempaa enemmän. Kokosin haastateltavilta tulleet kehittämisehdotukset työhöni omaksi osiokseen, jossa tarkastelin niitä suhteessa tämän hetkiseen tilanteeseen lastensuojelussa sekä siihen, mitä muutoksia sillä kentällä on jo tapahtumassa tai tapahtunut uuden sosiaalihuoltolain myötä. Näin toimimalla ihmisten ehdotukset lastensuojelun toiminnan kehittämiseksi saavat niille kuuluvan tärkeän arvon tutkimuksessani, mikä työni tavoite alun perinkin oli.

4.3 Aineiston kerääminen ja sisällönanalyysi

Tiedonhankinnan metodina laadullisessa tutkimuksessa käytetään yleisimmin haastattelua, ja sen valitsin myös omaksi aineistonkeräämismenetelmäksi. Omassa tutkimushaastattelussani on strukturoitu runko, sillä tutkimustehtäväni on kaksiosainen ja sen tuloksien luotettavuuden vuoksi asiat on haastattelussa käytävä läpi tietyssä järjestyksessä. Haastattelussa on kuitenkin myös teemahaastattelun piirteitä, sillä kysymyksiin on jätetty tilaa vastaajan omalle tulkinnalle ja mielenyhtymille ja mukana on myös avoin kysymys, jossa vastaaja pääsee kertomaan aiheesta haluamansa asiat ilman haastattelijan johdattelua tai suoran kysymyksen tuomaa viitekehystä.

Lomakehaastattelu ei tutkimusaiheestani johtuen tullut kysymykseen, sillä tutkittavana ovat haastateltavien mielikuvat ja niiden tutkiminen jättämällä haastateltavalle aikaa miettiä, perehtyä aiheeseen ja hankkia haastattelutilanteessa uutta tietoa, mikä etenkin valvomattomasti suoritettavassa lomakehaastattelussa olisi mahdollista, antaisi todennäköisesti väärää tutkimustuloksia. Näin ollen valitsin tutkimushaastatteluni muodoksi haastattelun kasvotusten. Päädyin myös siihen, että haastattelut nauhoitetaan, jotta pienetkin yksityiskohdat haastateltavien vastauksista jäävät talteen, sillä niilläkin saattaa aiheeni huomioon ottaen olla tutkimustulosten kannalta merkitystä. (Vilkkä 2007, 100-102.)

Käytettäessä laadullista tutkimusmenetelmää aineiston keräämisen tavoitteena tulee olla pikemminkin riittävä aineiston sisällöllinen laajuus kuin haastattelujen kappalemäärä. Mikäli haastattelukysymykset ovat epätarkkoja tai vastausten sisältö ei ole riittävä, ei

tutkimustuloksista saada luotettavia vaikka haastatteluja olisi määrällisesti paljon. Haastattelun laatiminen ja haastattelutaidot ovatkin oleellisessa roolissa hyvän tutkimuksen aikaansaamisessa. (Vilka 2007, 109.) Omassa tutkimuksessani käytin haastattelukysymysten laadintaan paljon aikaa, ja tein haastattelurungon avulla myös muutaman koehaastattelun ennen varsinaista tutkimusaineiston keräämistä. Tällä tavoin varmistin, että saan kysymyksiin oikeanlaisia vastauksia, eli että kysymysteni asettelu sopii tutkimustehtävääni.

Haastatteluja tehtiin kaksikymmentä, ja ne nauhoitettiin jotta voin litteroida ne rauhassa myöhemmin. Näin toimimalla vastaukset tulivat taltioituksi tarkasti ja tulosten luotettavuus on parempi. Vastauksia kysymyksiini haettiin avointen kysymysten kautta johdattelematta haastateltavia aiheeseen etukäteen mitenkään tarkemmin. Uuden sosiaalihuoltolain tuomien muutosten osalta haastateltaville kerrottiin kuitenkin lyhyesti siitä, miten se tulee muokkaamaan käytännössä lastensuojelun toimintaa ja palveluita, jotta he voivat kertoa ajatuksiaan sen mahdollisista vaikutuksista lastensuojelun toimivuuteen.

Tutkimukseni toteutettiin haastattelututkimuksena Tampereen keskustassa ja lähialueilla, jotta kohderyhmäni olisi mahdollisimman monipuolinen eikä jakaantuisi tietyn yhteiskunta- tms. luokan mukaan. Aluksi haastateltavista suljettiin pois sellaiset ihmiset, jotka työskentelevät tai ovat joskus työskennelleet lastensuojelun työkentällä. Lisäksi pyrittiin siihen ettei haastateltavissa olisi myöskään lastensuojelun asiakkaina olleita tai olevia henkilöitä. Tarkoitukseni oli saada mahdollisimman objektiivinen kuva ihmisten mielikuvista lastensuojeluun liittyen, ja sitä tulosta olisi voinut vääristää se että tutkimuksessa olisi runsaasti sellaisten haastateltavien mielipiteitä, joilla on asioista omakohtainen kokemus. Pyrin lisäksi siihen että haastateltavia olisi hyvin erilaisista ikäryhmistä, sekä siihen että otanta jakautuisi mahdollisimman tasaisesti myös sukupuolen suhteen. Haastateltujen ihmisten iät vaihtelivat 18 ja 61 ikävuoden välillä, ja ikäkeskiarvo oli 34,9 vuotta. Haastatelluista 11 oli miehiä ja 9 naisia.

Tehtäessä laadullista tutkimusta on syytä selkeästi täsmentää, tutkitaanko kokemuksiin vai käsityksiin liittyviä merkityksiä, sillä näiden suhde on ongelmallinen. Kokemukset ovat aina omakohtaisia, kun taas käsitykset pohjautuvat enemmän siihen yhteisöön, jossa ihminen elää. Siksi tässä työssä on kohderyhmän valinnalla pyritty minimoimaan

omakohtaisten kokemusten vaikutus tutkimustuloksiin, sillä tutkimuksen tavoite on yhteisön ja yksilön väliseen suhteeseen kohdistuva eikä mukaan ole haluttu yksilön kokemuksiin perustuvaa tutkimusaineistoa. Laadullisen tutkimuksen tavoite ei kuitenkaan ole olla määrällisen tutkimuksen tavoin täysin objektiivista, vaan siinä lähdetään ajatuksesta että tutkimus on subjektiivista ja tutkimuksen tulkintaan, johtopäätöksiin ja siinä tehtyihin valintoihin vaikuttavat paitsi tutkimuksen kohteen, myös tutkijan oma ymmärrys, näkemykset ja kokemukset. Mukaan tuloksiin tulee siis aina myös tutkimuksen kohteen omaa kokemusmaailmaa, eivätkä ne tule koskaan tyhjentyvästi ymmärretyksi. Lisäksi tutkija ymmärtää ja tulkitsee tutkimuskohdetta oman ymmärryksensä ja kokemuksensa valossa. (Vilka 2007, 50-51.)

Erityispiirteenä laadullisessa tutkimuksessa onkin, ettei sen tavoitteena ole absoluuttisen totuuden löytyminen tutkittavasta aineistosta. Sen sijaan pyritään tutkimuksen avulla löytämään asioiden merkityssuhteita, ja tekemään niiden kautta tulkintoja joilla saadaan näytettyä tutkimuksen kohteesta jotakin mikä ei ole välittömän havainnon tavoitettavissa. Tutkijan täytyy pystyä tutkimaan aineistoaan monesta eri näkökulmasta ja monen eri ymmärrysvaihtoehdon kautta, jotta tutkimuksesta tulisi luotettava ja laadukas. Laadullisessa tutkimuksessa kun liikutaan monenlaisten merkitysten maailmassa, missä asiat ja ilmiöt eivät koskaan ole vain yhdellä tavalla. (Vilka 2007, 97-98.) Tätä tavoitetta silmällä pitäen tein haastattelumateriaalille laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin, jossa tarkastelin aineistoa suhteessa niihin kysymyksiin mihin tutkimuksessani olin lähtenyt hakemaan vastauksia. Pyrin myös tulkitsemaan haastatteluaineistoa monipuolisesti ja eri vastauksia yhdistelemällä siten, että kunkin haastateltavan kohdalla saisin mahdollisimman tarkan käsityksen hänen mielikuvistaan ja ajatuksistaan, enkä pelkästään takertuisi yksittäisiin vastauksiin hänen haastattelussaan.

Tavoitteenani oli saada kokonaisvaltainen käsitys siitä minkälaisia mielikuvia lastensuojelusta ihmisillä on, ja miten niitä mielikuvia saataisiin aiempaa positiivisemmiksi. Siksi aineistolähtöinen sisällönanalyysi oli työhöni sopiva menetelmä, sillä siinä aineisto käsitellään siitä näkökulmasta käsin, mitä tutkija aineistosta etsii. Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset ohjaavat aineiston tiivistämisen ja ryhmittelyn tapaa. Analyysin yksikkönä voi olla paitsi yksittäinen sana, lause tai lauseen osa, myös ajatuskokonaisuus kuten minun tutkimusanalyysissäni oli. (Vilka 2007, 140.)

4.4 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Periaatteessa voidaan sanoa, että tutkimuksen eettisen perustan muodostavat ihmisoikeudet. Hyvän ja laadukkaan tutkimuksen tekijä huolehtii tutkimuksensa kohteen oikeuksien toteutumisesta, ja siten toimimalla varmistaa paitsi eettisyyden myös oman tutkimuksensa uskottavuuden, sillä tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut ovat suorassa suhteessa toisiinsa. Tutkijan tulee selvittää siihen osallistuville tutkimuksen tavoitteet, menetelmät ja siihen mahdollisesti liittyvät riskit. Tutkimukseen osallistuvien tulee myös tietää mistä tutkimuksessa on kyse. (Tuomi & Sarajärvi 2002.)

Omassa tutkimuksessani nämä eettisyyden ja luotettavuuden periaatteet toteutuivat siten, että haastateltaville kerrottiin mihin heidän antamiaan vastauksia käytetään, ja että tulen käsittelemään nauhoitteita yksityisyyden suojaa kunnioittaen tutkimuksen aikana sekä hävittämään äänitteet asianmukaisesti sen jälkeen. Heille kerrottiin myös ennen haastattelun aloittamista, että pidän tutkimukseen liittyvät tiedot luottamuksellisina ja huolehdin siitä ettei haastateltavia ole mahdollista äänitteistä tunnistaa, eikä heidän tietojaan tai haastatteluaineistojaan luovuteta muille tahoille tai käytetä niitä muuhun kuin tämän opinnäytetyön tekemiseen. Käsittelemällä haastatteluaineistoa haastateltaville kerrotulla tavalla ja hävitin materiaalin välittömästi tulosten kirjaamisen jälkeen.

Pyrkimys objektiivisuuteen ja rehellisyyteen muodostavat paitsi tutkijan työn eettisen arvopohjan, myös määrittelevät tutkimuksen luotettavuuden. Laadullista tutkimusta arvioidaan kokonaisuutena, jossa otetaan huomioon muun muassa aineiston keruu- ja analyysimenetelmät, tutkimuksen tarkoitus ja sen kohde sekä tutkittavana oleva ilmiö. Näiden lisäksi tärkeänä osana arviointia on myös tutkijan oma sitoutuminen tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2002). Tutkijan tulee kantaa eettinen vastuunsa siitä, että aineiston sisältö ja tutkimustulos vastaavat toisiaan. Hänen täytyy myös pystyä osoittamaan yhteys aineistonsa ja saamiensa tulosten välillä. (Kyngäs & Vanhanen 1999.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaakin tutkijan antama tarkka selvitys työn eri toteutusvaiheista, sillä sen avulla voidaan arvioida esimerkiksi tutkimusmenetelmän sopivuutta tavoitellun tutkimustiedon saamiseen sekä aineiston keräämisen ja analysoinnin olosuhteissa mahdollisesti olevia tulokseen vaikuttavia tekijöitä. (Hirsjärvi ym. 2007.)

Tutkimukseni luotettavuutta lisää se, että pyrin pääsemään mahdollisimman hyvin sisälle aineistooni ja tekemään analyysin huolellisesti sekä tulkitsemaan vastauksia monesta eri näkökulmasta. Tein analyysivaiheessa myös ristiintulkintoja eri kysymysten välillä, eli analysoin aineistoa tutkimuskysymyksiini ja tutkimustehtävääni sopivalla tavalla. Tämä lisää tulosten luotettavuutta osoittamalla sitoutumiseni siihen, että pyrkimys aineistoa vastaavan tutkimustuloksen saamiseen oli koko prosessin ajan analyysin keskiössä sen sijaan, että olisin pyrkinyt vain yksittäisten kysymysten vastausten listaamiseen. Opinnäytetyöhöni kirjasin mahdollisimman tarkasti tutkimukseni koko prosessin, ja perustelin tekemiäni valintoja ja tulkintoja teorian avulla. Lisäksi tulosluvussa käytin tutkimustulosten todentamisessa suoria lainauksia haastatteluaineistosta. Näillä perusteilla katson tutkimukseni olevan eettisesti toteutettu ja luotettava.

Haasteena tutkimuksessani sen eettisyyttä ja luotettavuutta ajatellen oli lähinnä se seikka, että haastateltaville ei tutkimuksen tarkoituksen vuoksi voitu antaa haastattelutilanteessa juuri mitään tarkennuksia kysymyksiin, sillä se olisi voinut johdatella heidän vastauksiaan. Kysymysten aihe oli monelle vieras ja joihinkin kysymyksiin vastaaminen sen vuoksi hankalaa, joten vastauksiin olisi voinut saada lisää sisältöä kertomalla heille jotain faktoja lastensuojelusta kysymyksiin vastaamisen tueksi. Tämä olisi kuitenkin toisaalta vaarantanut tutkimuksen tarkoituksen siinä mielessä, että tällöin heidän omat tietonsa ja siinä hetkessä omista tiedoistaan käsin löytämänsä mielikuvat eivät olisi olleet täysin heidän, vaan haastattelijan antama lisätieto muihin kysymyksiin liittyen olisi voinut niihin vaikuttaa.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustehtävänäni oli selvittää, minkälaisia mielikuvia ihmisillä on lastensuojelusta ja mistä heidän mielestään nämä mielikuvat ovat syntyneet. Selvitin myös, miten lastensuojelun tulisi heidän mielestään toimia, jotta nämä mielikuvat muuttuisivat sellaisiksi, että lastensuojelu toimii Suomessa kaikilta osin hyvin. Toisena tutkimustehtävänä oli selvittää ihmisten tietoisuutta viime vuonna voimaan tulleesta sosiaalihuoltolain uudistuksesta sekä siitä, minkälaisia ajatuksia tämän uudistuksen lastensuojelutyöhön tuomat muutokset heissä herättävät. Lisäksi pyrin selvittämään myös sitä, mitä kautta ihmiset ovat saaneet tietoa lastensuojelusta ja lakiuudistuksesta, ja miten heidän mielestään tietoisuutta näistä asioista tulisi lisätä. Tulokset on luokiteltu näiden tutkimustehtävien mukaan kahteen eri teemaan, ja ne esitellään tässä luvussa siten, että teemat ovat pääotsikoita, ja lihavoidut ”alaotsikot” ovat teemojen alaisia aihepiirejä.

5.1 Lastensuojeluun liittyvä tieto, mielikuvat ja niiden taustat sekä kehittämish-dotukset

Haastateltavien tiedot lastensuojelusta

Tutkimuksessa tuli ilmi selkeästi se, että *sellaisten ihmisten tietopohja lastensuojelusta, jotka eivät ole koskaan itse olleet aihealueen kanssa tekemisissä omassa elämässään, on hyvin hatara*. Lähes puolet haastatelluista epäröi vastaustaan kun heiltä kysyttiin mitä tehtäviä lastensuojelu Suomessa hoitaa. Lähes kaikki kuitenkin osasi nimetä jonkun tehtävän hetken mietittyään. Muutamaa kysymykseen vastannutta lukuun ottamatta *ensimmäinen heidän nimeämänsä asia oli huostaanotto tai lasten laitoshoido*.

En kyllä itseasias tiedä. Ottaa huostaan jos on huonot vanhemmat ja onko näitä koulukotiin menijöitä ja sitten noin.

Tämän lisäksi vastanneista muutama osasi nimetä perheiden kanssa tehtävän ennaltaehkäisevän työn sekä huonoihin perheoloihin puuttumisen lastensuojelun tehtäväpiiriin kuuluviksi asioiksi. Yksittäisissä vastauksissa nousivat lisäksi esiin lasten asioiden hoitaminen ja lasten oikeuksien puolustaminen sekä lasten päihteiden käyttöön puuttuminen, kuten myös lastensuojeluilmoitusten tutkiminen ja sosiaalisten etuuksien ylläpito. Ennaltaehkäisevä työ mainittiin joissakin vastauksissa, mutta siihen liittyviä käytännön tehtäviä ei osattu nimetä kuin yhden vastaajan toimesta. Kysymykseen vastanneista muutama kertoi tietävänsä mielestään hyvin mitä lastensuojelu Suomessa tekee, ja suurin osa kertoi ettei oikein hyvin tiedä. Huomionarvoista tässä on kuitenkin se, että *vaikka vastaaja luuli tietävänsä hyvin mitä tehtäviä lastensuojelu Suomessa hoitaa, ei hän vastauksessa kuitenkaan osannut nimetä tehtävistä juuri muuta kuin kotona tehtävään perhetyöhön, perheiden ongelmiin puuttumiseen ja sijaishuoltoon liittyviä tehtäviä.*

Joo, suunnilleen tiedän. No siis lähinnä huostaanottaa lapsia perheistä jossa niiden on paha olla tai niistä ei huolehdi.

Kysyttäessä haastateltavilta siitä, mistä he ovat tietoa lastensuojelusta saaneet, olivat vastaukset melko yhteneviä. *Erilaisiin medioihin (lehdet, televisio, internet, radio) viitattiin lähes kaikissa vastauksissa.* Lisäksi lastensuojeluun liittyvää tietoa oltiin saatu omasta arjesta, kuten ystäviltä, työkavereilta tai työn kautta muuten, koulusta tai MLL:ltä sekä omaan sairauteen liittyvästä vertaistukiryhmästä ja muista tukipalveluista. Muutama ei osannut vastata lainkaan mistä olisi lastensuojeluun liittyvää tietoa saanut, ja pari vastannutta kertoi kuulleensa puheita omassa arjessaan, muttei osannut nimetä puheiden alkuperää sen tarkemmin.

Lehdistä, mediasta, televisiosta. Päällimmäisenä tietysti tulee mieleen se tapaus Eerika siellä Helsingissä.

Koulussa on puhuttu ja sit mediassa on tullu jotain huostaanottotapauksia

Mielikuvat lastensuojeluun liittyen

Lastensuojelun herättämät mielikuvat olivat suurimmalla osalla haastatelluista joko negatiivisia tai ristiriitaisia. Ristiriitaisia mielikuvia oli lähes puolella vastanneista. He kertoivat mielikuviansa olevan ristiriitaisia siksi, että toisaalta he kokivat lastensuojelun toimivan Suomessa melko hyvin, mutta tunnistivat toiminnassa myös selkeitä puutteita.

Siinä on älyttömän paljon hyvää, mut voi olla ja onkin jotain puutteitakin

Ääritapaukset nousivat vastauksissa selvästi esiin, sillä hyvin monessa vastauksessa mainittiin joko se, että lastensuojelu pakkohuostaanottaa ihmisiä tai ettei lastensuojelussa puututa lasten huonoihin oloihin tai ongelmatilanteisiin tarpeeksi herkästi. Myös mielikuva resurssien puutteesta tai niiden kohdistamisesta vääriin asioihin nousi toistuvasti vastauksissa esiin. Osa vastanneista myös tunnisti mielikuvakseen sen, että henkilökuntaa on liian vähän, ja lastensuojelutyöntekijöillä on liikaa töitä. Työntekijöiden koettiin olevan ylikuormittuneita sekä resurssien puutteesta että työn vaatavuudesta johtuen. Liika byrokratia mainittiin myös negatiivisena asiana suomalaisessa lastensuojelutyössä. Lisäksi negatiivissävytteisissä mielikuvissa mainittiin liian vähäinen ennaltaehkäisevä työ ja perusteettomien lastensuojeluilmoitusten aiheuttaman turhan työn kuormitus esimerkiksi huoltajusriitatilanteissa.

Noo, aika radikaaleja ja sillee niinku et joko puututaan asioihin tai sitte suljetaan vaan silmät. Et joko lapsi huostaanotetaan tai sit sen annetaan vaan mennä.

Mää toivon et se olis hyvää mut pelkään et resurssit ei oo tarpeeks hyvät et sen takia ei toimi tarpeeks hyvin.

Liian vähän henkilökuntaa ja jotenki semmonen mielikuva et siellä työskentelevillä ois paljon kuormitusta, ja et tilausta olis enemmänki just siihen ennaltaehkäisevään työhön.

Positiivisiakin mielikuvia haastatteluissa nousi esiin. Muutamalla vastanneella oli pelkästään positiivisia mielikuvia, mutta suurin osa positiivisista mielikuvista tuli ristiriitaisia mielikuvia omaavilta haastatelluilta, eli niiltä joilla oli myös negatiivista sanottavaa. Positiivisia mielikuvia kertoneet vastaajat olivat muun muassa sitä mieltä, että *lastensuojelu toimii Suomessa hyvin, ja että toiminta on aika tehokasta*. Lisäksi mielikuvista nousi esiin, että *työntekijöiden koetaan ottavan työnsä vakavasti*, ja että esimerkiksi laitokset ovat Suomessa hyvin hoidettuja. Muutama vastanneista piti myös hyvänä asiana sitä, että *asioihin puututaan herkästi ja niihin suhtaudutaan riittävällä vakavuudella*.

Aika tehokasta toimintaa, ottaa työnsä vakavasti ja varmaan ihan hyvällä mallilla asiat.

Käsittääkseni on ihan hyvä. Otetaan hyvin vastaan ja ei oo käsittääkseni mitään huonosti hoidettuja ainakaan sit ne paikat mihin sit otetaan.

Mielikuvien muodostumiseen liittyvää informaatiota haastateltavat kertoivat saaneensa *yli puolessa vastauksista median kautta*. Lehdet, televisio, internet sekä siellä etenkin Facebook ja Youtube mainittiin vastauksissa lähes poikkeuksetta niiden kohdalla, jotka tunnistivat mielikuviansa olevan median tuottamasta informaatiosta peräisin. Haastateltavat kertoivat nähneensä facebookissa aiheeseen liittyviä julkaisuita, sekä katsoneensa muun muassa Youtubessa olleita huostaanottovideoita. Lisäksi televisiuutisissa ja lehdissä olleet lastensuojeluaiheiset julkaisut olivat jääneet useammalle mieleen, ja muun muassa Helsingissä ollut Vilja-Eerikan tapaus mainittiin mieleen jääneenä uutisointina useammassa haastattelussa. Median lisäksi mielikuviin vaikuttanutta informaatiota oli saatu *omasta lähipiiristä tai kavereilta kuultujen puheiden muodossa, työn kautta ja koulusta*. Muutama mainitsi myös omassa nuoruudessaan saamansa tiedon vaikuttavan nykyiseenkin mielikuvaansa lastensuojelun toiminnasta. *Ristiriitaisia mielikuvia kuvailleet ihmiset tunnistivat poikkeuksetta median vaikutuksen mielikuviansa*. He kertoivat että heidän mielikuvansa ovat periaatteessa positiivisia, mutta

mediassa olevat ikävät uutiset vaikuttavat siten, että mielikuva lastensuojelun hyvästä toiminnasta kärsii.

No... Välillä on vähän huonoja uutisia että en oikein osaa sanoa et onko se hyvää vai huonoa vai jotain siltä väliltä

Kavereilta, työkavereilta, työn kautta jonkin verran, mutta myös median kautta kun on ollut näitä isompia ikäviä juttuja mediassa niin on tullut mielikuvia ettei puututa herkästi sellaisiin asioihin mihin pitäisi puuttua.

Missä lastensuojelua tarvittaisiin ja mitä lastensuojelun pitäisi tehdä, jotta mielikuvat paranisivat?

Kun haastateltaville esitettiin kysymys siitä, missä heidän mielestään lastensuojelua tarvitaan, korreloivat vastaukset hyvin selvästi mielikuviin siitä mitä lastensuojelu Suomessa tekee. *Päällimmäisenä vastauksista nousivat esiin ääritilanteet*, eli lähes kaikki haastatellut mainitsivat vastauksissaan ensimmäisenä sellaiset tilanteet, joissa lapsi ei jostain syystä pysty asumaan kotona tai jossa lasta pahoinpidellään tai muulla lailla kaltoinkohdellaan. Myös *vanhempien päihdeongelmat tai muut ongelmat vanhemmuudessa* nousivat esiin yli puolessa haastatteluista. Lähes kaikissa vastauksissa lastensuojelun tarve oli jollain lailla vanhempien toimintaan liittyvä asia, ja vain muutamissa vastauksissa lapsen oma pahoinvointi tai päihdeongelma nousi sellaiseksi asiaksi, missä vastaaja mainitsi olevan tarvetta lastensuojelun toimenpiteille. Useimmat vastaajat kuitenkin vakavimmat tilanteet nimettyään kertoivat, että kokevat lastensuojelun toiminnalle tarvetta myös siinä, että lapsiperheitä tuetaan varhaisemmassa vaiheessa ennen ongelmien kärjistymistä. *Ennaltaehkäisevän työn tarve* oli ääritilanteisiin puuttumisen lisäksi ainoa asia, joka mainittiin lähes jokaisessa haastattelussa. Esimerkkeinä tällaisesta tilanteesta mainittiin muun muassa perheen tukiverkoston toimimattomuus, vanhempien uupumus, sekä lapsen pahoinvointi tai ongelmat vaikkapa koulussa. Eroriidoissa auttaminen myös nimettiin sellaiseksi asiaksi, jossa lastensuojelua Suomessa tarvittaisiin.

Esimerkiksi perheväkivaltatilanteissa, jos ei lapsi pysty jostain syystä asumaan kotona vanhempiensa kanssa. Mutta myös ennaltaehkäisevää työtä pitäis tehdä perheiden kanssa ennenkuin tällaisiin ikäviin tilanteisiin päädytään

No siinä tilanteessa jos on huonot oltavat mut myös siinä tilanteessa et vanhemmat on uupuneita. Sitte pitäis tukee niitä vanhempia et ne jaksais sitte olla vanhempia

Haastateltavilta kysyttiin seuraavaksi asioita, joiden pitäisi heidän mielestään lastensuojelussa toimia paremmin, jotta heidän mielikuvansa muuttuisi sellaiseksi, että lastensuojelu toimii kaikilta osin hyvin. Tähän kysymykseen liittyen vastauksista nousi selkeästi esiin kolme haastateltavien mielestä tärkeintä kehityskohtaa. Selkeästi eniten vastauksissa peräänkuulutettiin *lastensuojelutyön mediajulkisuutta työntekijöiden näkökulmasta, sekä lastensuojelutyössä tehtävien positiivisten asioiden tuomista esille*. Lastensuojelun pitäisi haastateltujen mielestä olla paljon nykyistä enemmän esillä ja antaa tietoa toiminnastaan, jotta kaikki mediassa oleva tieto ei olisi aina sitä negatiivista uutisointia, ja sellaisetkin ihmiset saisivat tietoa lastensuojelutyön arjesta, jotka eivät sen kanssa omassa elämässään ole tekemisissä. Lisäksi vastaajat halusivat kuulla lastensuojelun onnistumisista ja kaipaisivat sitä, että toiminta olisi julkisempaa kuin mitä se tällä hetkellä on.

No vois ehkä niinku medialle kertoa jotain positiivisempiä kokemuksia eikä vaan niitä kamalia ja huonoja niinku se Eerika. Toiminta ois julkisempaa ja he tois itteään paremmas valos esiin ja mis he ois niinku onnistunu eikä vaan näit huonoja tapauksia

No varmaan ehkä vois tosiaan tuoda esille niitä et mitä muita asioita ne hoitaa ku pelkästeen et ku mielikuva on että ne hoitaa niitä huostaanottoja vaan ni kyllä niillä varmasti paljon muutaki hommaa on.

Toinen kehityskohta mikä useissa vastauksissa nousi esiin, oli *resurssit ja niiden kohdistaminen oikein*. Haastateltavat kokivat, että resurssien lisääminen mahdollistaisi lastensuojelun paremman toimimisen ja puuttumisen sellaisissakin tilanteissa, missä nykyisin ei puututa. Byrokratian vähentäminen ja valtion rahavirtojen ohjaaminen muista vähemmän tärkeistä asioista lastensuojeluun ja muihin ihmisten elämän laadun kannalta tärkeämpiin asioihin oli muutamassa vastauksessa toivottu muutos. Resurssien puutteen uskottiin myös olevan osatekijä siinä, että ongelmat ehtivät kärjistyä, ja toiveena oli että resurssien puute ei olisi jatkossa esteenä lastensuojelutoimenpiteiden tekemiselle silloin kun niitä tarvitaan.

Sinne pitäis laittaa rahaa lisää, siis valtion unohtaa turhat hömpötykset ja antaa lisää resursseja. Ei yks ihminen jos sillä on vaikka 35 asiakasta ni millään ehdi kaikkiin.

Ehkä ne tarvis lisää rahaa ni se vois toimia paremmin.

Kolmas selkeästi vastauksista esille nouseva kehityskohta on *ennaltaehkäisevään työhön panostaminen*. Lastensuojelun toivotaan panostavan sellaiseen toimintaan, mikä tukee ja edistää perheiden ja lasten hyvinvointia maassamme. Ennaltaehkäisevän työn lisäksi toivottiin sitä, että lastensuojelusta avun saamisen kynnyks olisi matalampi, eli että apua saisi helpommin silloin kun sitä tarvitsee. Kynnyksen madaltumista toivottiin myös siltä osin, että lastensuojelu puuttuisi asioihin rohkeammin ja etenkin nopeammin kuin mitä se tällä hetkellä tekee. Palveluiden saamisen vaikeus ja niiden viivästyminen koettiin resurssien puutteen ohella suurimmaksi syyksi siihen, että tilanteet usein ehtivät kärjistyä.

Ehkä vielä enemmän siihen panostamista, että perheet vois paremmin ja lapsilla ois hyvä olla, mutta toisaalta sit myös rohkeeta ja nopeeta puuttumista asioihin jos niinku on vähänki hälyyttävää.

5.2 Tiedot lakiuudistuksesta, sen herättämät ajatukset ja tiedottamiseen liittyvät ehdotukset

Tietoa lakiuudistuksesta ei juurikaan ole

Lakiuudistuksesta oli haastatelluilla *erittäin vähän tietoa*. Vain yksi neljästä kertoi kuulleensa uudistuksesta, ja heistäkin osa vain muisteli ehkä kuulleensa jostain jotain asiaan liittyen, eli eivät olleet varmoja asiasta, tai osanneet kertoa mitä ovat kuulleet ja mistä. Huomionarvoista oli aineistossa tämän aiheen osalta myös se, että haastateltujen joukossa oli sairaanhoitajaopiskelija sekä toisella sosiaalityön alueella työskentelevä sosiaalityöntekijä, jotka eivät tienneet lakimuutoksesta mitään. Ne muutamat, jotka tiesivät lakimuutoksesta, kertoivat kuulleensa siitä *mediasta tai koulun/työn kautta*. Medioista mainittiin tässä yhteydessä lehdet sekä radio, ja mahdollisena tiedonlähteenä televisio.

Muutokset kuulostavat hyviltä mutta toteutuvatko käytännössä?

Lakiuudistusten herättämät ajatukset olivat tutkimuksessa *pelkästään positiivisia*. Kaikki vastanneet kertoivat uudistusten kuulostavan hyviltä, ja olivat sitä mieltä että muutoksilla ollaan viemässä lastensuojelutyötä oikeaan suuntaan. Vain muutama haastateltava jätti vastaamatta kysymykseen tai ei osannut sanoa miltä muutokset kuulostivat, joten useimmissa nämä muutokset herättivät jonkinlaisia mielikuvia.

Kuulostaa siltä et siihen on oikeesti yritetty panostaa, että sitä apua saatais sitä tarvitseville mahdollisimman nopeesti.

Kuulostaa siltä et ollaan menossa ihan oikeeseen suuntaan.

Ainoana esille nousseena negatiivisena asiana haastateltavat toivat esille epäuskon siitä, *toteutuvatko muutokset sellaisina kuin ne on kirjattu lakiin*. Epäily siitä, että muutokset jäävät vain lakiin kirjatuksi eivätkä siirry käytäntöön, nousi lähes puolella vastanneista. Syyksi näille epäilyilleen kaikki ilmoittivat resurssien puutteen, ja uskomuksen siitä että nykyisillä resursseilla muutoksia ei pystytä toteuttamaan. Muutama oli myös sitä mieltä, että lakimuutokset voivat lisätä eriarvoisuutta eri kuntien asukkaiden välillä, sillä pienemmillä kunnilla on heidän mielestään vielä vähäisemmät resurssit näiden muutosten toteuttamiseen kuin isoilla kunnilla.

Kai ne hyviä päätöksiä on jos kunnat pystyy noihin, mut sekín on varmaan aika kuntakohtaista kuka pystyy ja kuka ei.

Mä en usko et tommonen toteutuu. En usko. Se tarvii paljon töitä ja paljon ihmisiä. En usko et noin aletaan palvelemaan, jos ei tuu lisää työntekijöitä yms.

Parhaimpina muutoksina haastateltavat nimesivät *ilmoitusvelvollisten tahojen lisäämisen, kevyempien keinojen käyttämisen painottamisen ja palveluiden piiriin pääsemisen ilman lastensuojelun asiakkuutta*. Haastateltavien mielestä oli myös tärkeää, että *kuntia velvoitetaan tiedottamaan palveluistaan ja tarjoamaan niitä aiempaa nopeammin pikaista apua tarvitseville*. Ilmoitusvelvollisten tahojen lisäämisessä etuina mainittiin viranomaisten välisen yhteistyön lisääntyminen sekä tuen tarpeiden entistä parempi esilletulo mikäli ilmoitusvelvolliset tahot velvollisuuttaan myös toteuttavat. Kaikille avointen palveluiden ja avohuollon palveluiden käyttämisen korostaminen ennen sijaishuollon toimenpiteisiin tai muihin raskaampiin palveluihin ryhtymistä koettiin hyvänä asiana muun muassa siksi, että sen avulla vähentyy avun tarpeen leimaavuus, palveluita saa aiempaa nopeammin ja helpommin, sekä siksi että palveluita pystytään paremmin käyttämään joustavasti asiakkaan tarpeiden mukaan. Kuntien tiedotusvelvollisuus puolestaan haastateltavien mielestä parantaa ihmsten yleistä tietoisuutta lastensuojelusta ja sen tarjoamista palveluista, sekä madaltaa kynnystä hakeutua avun piiriin kun sitä tarjotaan aiempaa avoimemmin.

Se just saattaa leimata et lastensuojelu... et enää ei tarvi tavallaan siitä lähtee purkamaan jos on jotain pienempää ongelmaa perheessä.

Ehkä jotenkin toi että pystytään enemmän joustamaan toimintatapojen suhteen, että palvelut pystyy paremmin mukautumaan asiakkaan tarpeisiin ja pystytään käyttämään kevyempiä toimenpiteitä.

Se ilmoitusvelvollisuus et se on niinku kaikilla tahoilla... jos noi tarkoittaa niinku sitä et viranomaisten välistä yhteistyötä niinku lisää ni sit se on varmaan yks.

Kenelle lastensuojelun toiminnasta ja lakiuudistuksesta tulisi tiedottaa ja miten?

Kysymys siitä, kenelle lastensuojeluun ja lakiuudistukseen liittyvistä asioista tulisi tiedottaa ja miten se tulisi hoitaa, osoittautui lähes kaikille vastaajille melko hankalaksi vastata. Yleisimmät vastaukset kohderyhmiin liittyen olivat *lapsiperheet*, sekä vanhemmat että lapset ja nuoret itse, ja *sellaiset henkilöt jotka tarvitsevat lastensuojelun apua*. Muutaman vastauksissa nousi esille myös *ammattiryhmät, jotka työskentelevät lasten tai nuorten parissa, sekä ilmoitusvelvolliset tahot*. Tässä kysymyksessä vastaukset jakautuivat selvästi yhden tai parin sanan vastauksiin, jossa mainittiin joku yksittäinen kohderyhmä kuten perheet, ja toisaalta hyvin runsassanaisiin vastauksiin, joissa lueteltiin lähes kaikki ihmisryhmät ja korostettiin yleistiedon lisäämisen tärkeyttä koko yhteiskunnassa tähän aihepiiriin liittyen. Nämä muutamat monisanaisemmin vastanneet olivat hyvin voimakkaasti sitä mieltä, että lastensuojelu on niin tärkeä asia, että siihen liittyvä tieto täytyisi saada yleisenä tietona kaikille mahdollisimman laajasti.

Oishan ne hyvä ihan yleisestikin olla tiedossa kaikilla. Varsinkin niinku alan ammattilaisilla olis hyvä tietää. Ne jotka on tekemisissä lasten kanssa, päiväkodit, koulut yms.

Lastensuojelua koskevan tiedon jakamisen tehokkaimmasta keinosta haastateltavilla oli melko yhteneväinen näkemys. Erilaiset mediat ovat lähes kaikkien vastanneiden ykkösvaihtoehto tiedotuskanavaksi, ja sosiaalinen media, internet sekä uutiset ja lehdet medioista suosituimmat. Noin puolet vastanneista oli sitä mieltä, että tiedotuksessa tulisi käyttää sellaisia kanavia, millä tavoittaa mahdollisimman paljon ihmisiä. Lisäksi muutamat nostivat esiin toistuvan julkisuudessa tiedottamisen mahdollisuuden, jotta asiat pysyisivät paremmin mielissä eivätkä pääsisi unohtumaan kuten satunnaisessa uutisoinnissa helposti käy. Mediassa näkymisen ja julkisen tiedon jakamisen lisäksi vastauksissa nousi esille henkilökohtaisemmin suunnattuja tiedottamisen muotoja. Ilmoitusvelvollisuuden piirissä oleville ammattiryhmille ja lasten kanssa työskenteleville toivottiin lisäkoulutuksia aiheesta, ja lapsille ja nuorille itselleen toivottiin tiedon jakamista koulujen kautta. Neuvoloita pidettiin myös tärkeänä tiedotuskanavana useammassa haastattelussa, ja sen oletettiin olevan paras paikka tavoittaa suoraan asiakkaat eli lapsiperheet. Mannerheimin Lastensuojeluliittokin mainittiin yhtenä vaihtoehtona tiedon jakamiseen, ja kannatusta sai myös painettujen tietolehtisten käyttäminen sellaisissa paikoissa, jossa potentiaaliset avun tarvitsijat tavoitettaisiin.

Uutiset, some, mut pitäis vaan toitottaa joka paikassa. Mitä enemmän toivotetaan ni aina jollekki jää mieleen. Ja sit se, joka apua tarvii ni ehkä hiffaa et ainiijoo mähän kuulin tästä ja nyt mul on mahdollisuus tämmöseen.

Luulis ainakin... mistä nyt suurin osa perheistä... niinku mistä nyt lähdetään liikkeelle on neuvolapalvelut et se on ainakin sellanen aika looginen paikka mistä tieto tulis sit ainaki vanhemmille.

Kaikkien lapsiperheiden pitäisi tietää tällaisista asioista. Varmasti kynnys on monilla korkea ottaa yhteyttä. Neuvoloitten ja koulujen ja tällaisten kautta et tulis yleiseen tietoon asiat. Tärkeä asia, tosi tärkeä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Opinnäytetyöni tulokset osoittavat että mielikuvat lastensuojelusta ovat negatiivispainotteisia tai vähintäänkin ristiriitaisia, joskin positiivisiakin mielikuvia ihmisillä lastensuojelun toiminnasta on. Tämä tulos on osittain eriävä Lastensuojelun keskusliiton vuonna 1996 teettämän valtakunnallisen tutkimuksen kanssa, sillä siinä todetaan mielikuvien olevan lastensuojelun negatiivisesta julkisuuskuvasta huolimatta melko myönteisiä. Ristiriitaisten mielikuvien olemassaolo on siinäkin tutkimuksessa todettu, mutta oman tutkimukseni tulokset viittaavat voimakkaammin negatiivisten mielikuvien yleisyyteen.

Median käytön lisääntyminen vuoden 1996 jälkeen on ollut erittäin voimakasta, ja kuten Juholin (2013) mediaviestintää koskevassa kirjassaan toteaa, mediajulkisuus on nykyään paljon hallitsemattomampaa kuin ennen. Kun yhtä lailla on todettu lastensuojelun mediajulkisuuskuvan olevan negatiivissävytteinen ja julkisen keskustelun keskittyvän enimmäkseen lastensuojelun epäkohtiin (Degerlund 2015), niin voitaneen päätellä lisääntyneen median käytön huonontaneen lastensuojeluun liittyviä mielikuvia vuonna 1996 tehdyn tutkimuksen jälkeen.

Annemaija Puonti (2004) toteaa artikkelissaan lastensuojelun julkisen kuvan olevan vielä 2000- luvullakin liian suppea, eikä mediajulkisuus anna riittävän monipuolista kuvaa työn sisällöstä. Opinnäytetyöni tulokset puoltavat tätä näkemystä, sillä tutkimustani varten haastateltujen ihmisten tiedot lastensuojelusta rajoittuivat hyvin vahvasti lastensuojelun ääri-ilmiöihin kuten huostaanottoihin. Laajempaa käsitystä lastensuojelun toiminnasta ei ollut kenelläkään haastatelluista, ainakaan siinä määrin että he olisivat osanneet nimetä erilaisia lastensuojelun toimintamuotoja muutamaa enempää, ja niitä kuitenkin todellisuudessa on hyvin runsaasti.

Puonti epäilee, että syy julkisen kuvan yksipuolisuuteen olisi työntekijöiden vaihtoluovollisuuden vaikutuksessa siihen, miten he näkyvät mediajulkisuudessa. Tekemieni haastatteluiden perusteella tämä voidaan myös todeta, sillä hyvin monet

vastaajista peräänkuuluttivat lastensuojelun työntekijöiden näkymistä medioissa positiivisessa valossa. He olivat sitä mieltä, että tämä lisäisi ihmisten tietoa lastensuojelun toiminnasta ja muokkaisi lastensuojelusta olevia mielikuvia positiivisemmiksi. Mielikuvien muodostumisessa on suuri merkitys sillä, kuka informaation antajana toimii ja mikä hänen motivaationsa asiasta kertomiseen on (Karvonen 1999). Sen vuoksi mediassa painottuvan asiakasnäkökulman rinnalle olisi lastensuojelun positiivisemmän julkisuuskuvan muodostumiseksi hyvin tärkeää saada sellaista informaatiota, joka on puolueetonta ja perustuu lastensuojelutyön faktoihin.

Paitsi liian negatiivissävytteinen mediajulkisuus, myös resurssien määrä nousi tutkimuksessani tärkeään asemaan suhteessa lastensuojelusta vallitseviin mielikuviiin. Haastatellut kokivat resurssien puutteen tai niiden kohdistamisen väärin olevan syynä lastensuojelun toiminnan heikkouksiin. Niiden puutteen uskottiin olevan vaikuttamassa siihen, että ongelmat ehtivät kärjistyä ennen kuin niihin tartutaan. Resursseja toivottiin ohjattavan valtion taholta enemmän ihmisten elämän laadun kannalta tärkeisiin asioihin kuten lastensuojeluun ja etenkin ennaltaehkäisevään työhön. Lastensuojelun avun toivottiin olevan helpommin saatavilla silloin kun sitä tarvitsee, ja haastatteluissa myös painotettiin perheiden ja lasten hyvinvointiin panostamista jo ennen varsinaisen avun tarpeen ilmaantumista.

Resurssien puute oli esillä opinnäytetyöni tuloksissa myös liittyen uuteen sosiaalihuoltolakiin. Vaikka haastatellut kokivatkin lakimuutokset erittäin hyviksi ja ajatukset niihin liittyen olivat pääosin positiivisia, oli melko monella vastanneista huoli siitä, toteutuuko laki kuitenkaan käytännön työssä vai jääkö se vain lakiin kirjatuksi muutokseksi sen toteuttamiseen tarvittavien resurssien puutteen vuoksi. Lakimuutoksen yhteydessä on kuitenkin varattu kunnille lisää valtionosuutta muutosten toteuttamista varten, ja kuten Imatran mallin esimerkistä voidaan päätellä, taloudelliset säästöt uuden lain mukaisen ennaltaehkäisevään tukeen panostamisen jälkeen ovat merkittävät, ja alkavat näkyä jo muutamassa vuodessa (Kähkönen 2013). Näin ollen voidaan todeta, että lain toteutuessa toteutuu myös haastattelemieni ihmisten toive siitä, että resursseja voidaan jatkossa kohdistaa enemmän ennaltaehkäisevään työhön ja lasten ja perheiden hyvinvointiin.

Uuteen sosiaalihuoltolakiin liittyen opinnäytetyöni tulokset kertovat nekin siitä, että ihmiset pitävät ennaltaehkäisevään työhön panostamista ja nopeaa puuttumista ongelmien ilmaantuessa tärkeänä. Viranomaisten välisen yhteistyön lisääntymisen muun muassa ilmoitusvelvollisuutta laajentavien pykälien myötä sekä palveluiden tarjoamisen ilman lastensuojelun asiakkuutta katsottiin parantavan ongelmien esilletuloa jo niiden varhaisessa vaiheessa, sekä madaltavan kynnystä hakeutua oma-aloitteisesti avun piiriin. Kevyempien keinojen painottamisen ja asiakkuusvelvoitteen poistumisen katsottiin myös helpottavan ja nopeuttavan palveluiden saamista sekä mahdollistavan palveluiden joustavamman käytön asiakkaiden tarpeiden mukaan.

Uuden sosiaalihuoltolain tavoitteina on peruspalveluiden vahvistaminen ja sitä kautta hiljalleen korjaavien lastensuojelutoimenpiteiden tarpeen vähentäminen. Tavoitteena on myös muun muassa byrokratian vähentämisen ja eri sektoreiden välisen yhteistyön lisäämisen kautta pystyä tarjoamaan asiakkaalle palvelut sieltä, mistä ne hänen tilanteessaan on helpointa saada. Lisäksi pyrkimyksenä on madaltaa kynnystä palveluiden piiriin hakeutumiselle ja pienentää lastensuojelun kustannuksia tulevaisuudessa asiakasmäärien siirtyessä huomattavasti edullisempien ennaltaehkäisevien palveluiden puolelle. (Kuntainfo 4/2015.) Kun opinnäytetyöni tuloksia lakimuutoksiin liittyen peilaa näihin tavoitteisiin, on vastaavuus hyvin vahva. Haastatteluiden perusteella ihmisten ajatukset lakimuutoksiin ja lastensuojelun tulevaisuuden suuntaan liittyen ovat erittäin samansuuntaiset lain laatijoiden asettamien virallisten tavoitteiden kanssa.

Mielikuvat ohjaavat vahvasti ihmisten käyttäytymistä, sillä ne ovat mielissämme tosiasioita joiden kautta ymmärrämme todellisuutta (Karvonen 1999). Pidänkin erittäin tärkeänä sitä, että lastensuojelussa alettaisiin kiinnittää enemmän huomiota niihin asioihin, jotka tavallisten kansalaisten mielestä ovat tärkeitä ja jotka heidän todellisuuteensa näkyvät. Opinnäytetyössäni olen esitellyt keskeisimpiä mielikuvia ja ajatuksia, joita ihmisillä tulosten perusteella lastensuojeluun liittyen on. Niiden perusteella voidaan todeta, että mikäli lastensuojelun julkisuuskuva, siitä ihmisillä olevia mielikuvia ja sen toiminnan vastaavuutta ihmisten eli potentiaalisten asiakkaiden ja palvelut verojen kautta maksavien toiveisiin halutaan parantaa, on syytä kiinnittää huomiota paitsi toiminnan ja resurssien suuntaamiseen oikein, myös mediajulkisuuden ja tiedottamisen kohdalla tehtävään kehittämistyöhön.

Kuntien on myös alettava toteuttaa uuden lain säätämää velvollisuuttaan kertoa selkeästi kuntalaisille mihin palveluihin heillä on oikeus ja mistä niitä voi hakea. Ihmiset eivät opinnäytetyöni tulosten valossa tiedä lastensuojelun palveluista juuri mitään, eikä esimerkiksi lakimuutoksesta ollut tietoa kuin muutamalla vastanneella. Tämän tilanteen korjaamisessa kunnilla on vastuu. Opinnäytetyössäni nousi selkeästi esille median mahti tiedonsiirrossa, ja lastensuojelun faktatieto mediasta tutkimustulosten valossa puuttuu. Kuntien täytyy panostaa mediassa tiedottamiseen sen eri muodoissaan, kuten myös osallistua lastensuojelun julkisuuskuvan parantamiseen, jotta avun tarpeessa olevat myös uskaltavat hakeutua palveluiden piiriin, eivätkä vääristyneiden mielikuvien vuoksi pelkää lastensuojelua ja peittele ongelmiaan niiden kärjistymiseen saakka. Kunnilla olisi myös käsissään loistava tiedonsiirtoväline median lisäksi, nimittäin jokaisesta kunnasta löytyvät peruspalvelut.

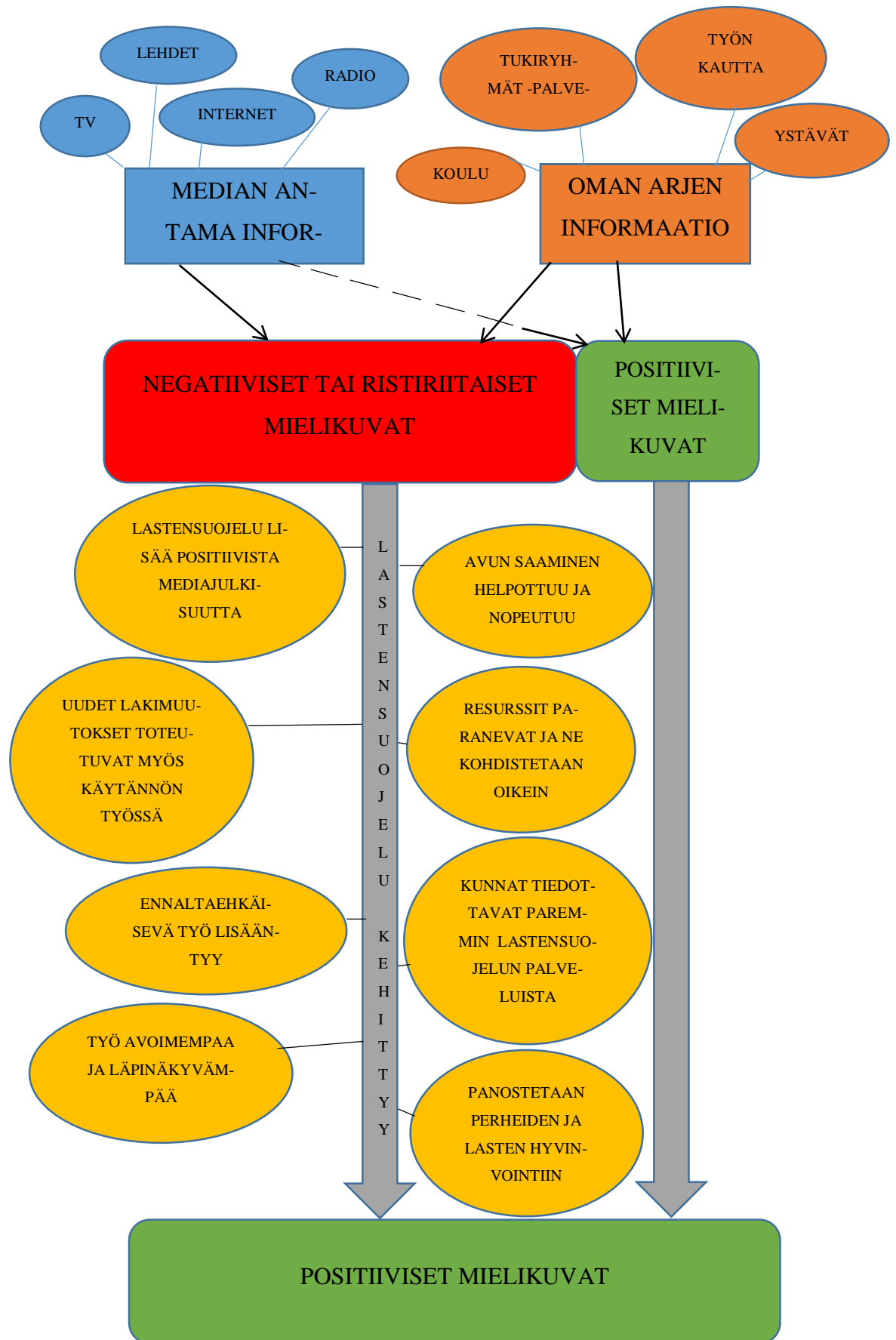
Työskentelen itse tällä hetkellä päivähoidossa, enkä voi muuta kuin yhtyä tutkimuksessani haastateltujen ihmisten näkemykseen siitä, että lastensuojelua koskevan tiedon jakaminen lasten ja nuorten kanssa työskenteleville nykyistä aktiivisemmin olisi erittäin tärkeää. Lastensuojelusta tiedottaminen peruspalveluiden kautta myös kaikille muille ihmisille tavoittaisi huomattavan suuren kohderyhmän. Lastensuojelutyöntekijät voisivat kiertää kouluissa, päiväkodeissa, nuorisotiloilla ja erilaisissa muissa kunnan instansseissa kertomassa työstään ja jakamassa lehtisiä tms., mikä varmasti toisi työtä lähemmäs ihmisten arkea ja madaltaisi sekä työntekijöiden keskinäisen yhteydenpidon kynnystä eri alojen välillä, että lasten ja perheiden kynnystä ottaa itse yhteyttä lastensuojeluun apua tarvitessaan.

Tiedottamiseen liittyen kuntien täytyisi edellä mainitun lisäksi panostaa lastensuojelun sisäiseen koulutukseen mediataitojen osalta. Kuten Helena Jaakkola Lastensuojelun keskusliiton oppaassa Lastensuojelu ja julkisuus (2013) sanoo, on lastensuojelun työntekijöillä mahdollisuus lisätä työn julkisuutta ja avoimuuden ilmapiiriä vaitiolosäännösten estämättä. Yleiseen keskusteluun olisi hänen mukaansa paitsi mahdollisuus, myös eettisesti ajateltuna lähes velvollisuus osallistua. Itse yhdyn tähän näkemykseen, mutta mikäli mediataitoja tai yhteisiä pelisääntöjä ei ole kunnan toimesta saanut, on erittäin vaikea työntekijän asemassa alkaa näitä asioita toteuttamaan. Kuntien täytyisikin panostaa nyt siihen, miten työntekijät saataisiin näkymään positiivisemmin

myös julkisuudessa edellä mainitsemani ihmisten pariin jalkautumisen lisäksi. Siihen täytyisi antaa heille taitoja koulutusten kautta, ja mahdollisuuksia yhteisiä toimintatapoja kehittämällä.

Jatkotutkimusaiheita opinnäytetyöhöni liittyen olisi useitakin. Lastensuojeluun liittyvien mielikuvien ja median välistä yhteyttä sekä siihen vaikuttamista olisi varmasti mielenkiintoista ja tarpeellistakin tutkia. Lisäksi olisi hyödyllistä tutkia lastensuojelussa vallitsevaa vaikenemisen kulttuuria mediaan liittyen, sillä kuten edellä totesin ei siihen ole mitään lakiin liittyviä perusteita yksittäisiä asiakastapauksia lukuun ottamatta. Siksi olisikin mielenkiintoista tietää, mistä tämä vaikeneminen johtuu ja miten siitä voisi päästä eroon. Edelleen olisi mielenkiintoista jatkaa lastensuojelun julkisuuskuvaan liittyvää aihepiiriä siihen, että kunnille kehitettäisiin toimintamalleja lastensuojelun parempaan mediajulkisuuteen pääsemiseksi. Myös erilaisia malleja lasten, nuorten ja perheiden kanssa muilla aloilla työskentelevien lastensuojelukoulutusten kehittämiseksi ja lastensuojelun tuomiseksi heitä lähemmäs voisi lopputöiden kautta rakentaa.

Tämän luvun lopussa on kaavio (kuvio 1), joka esittelee tiivistetysti opinnäytetyöni tulosten perusteella tärkeimmät seikat liittyen ihmisten mielikuvien muodostumiseen sekä niihin muutoksiin mitä negatiivisten ja ristiriitaisten mielikuvien muuttaminen positiivisiksi vaatisi tulevaisuuden lastensuojelutyöltä.

KUVIO 1. Mielikuvat muuttuvat

LÄHTEET

Aula, P. & Heinonen, J. 2002. *Maine – Menestystekijä*. Porvoo: WSOY.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. *Tutki ja kirjoita*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Juholin, E. 2013. *Communicare! Kasva viestinnän ammattilaiseksi*. Helsinki: MIF Management Institute of Finland.

Karvonen, E. 1999. *Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa*. Tampere: Gaudeamus.

Kyngäs, H. & Vanhanen, L. 1999. *Sisällön analyysi*. *Hoitotiede* 1/1999.

Metsämuuronen, J. 2008. *Laadullisen tutkimuksen perusteet*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Puonti, A. 2004. *Lastensuojelu ja julkisuus*. Teoksessa Puonti, A. & Hujala, A. (toim.) *Lastensuojelu tänään*. Jyväskylä: Tammi.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turunen, K.E. & Paakkola, E. 1995. *Miten ihminen tietää - johdatus tiedon ja tieteen käsitteisiin*. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Vilka, H. 2007. *Tutki ja kehitä*. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Degerlund, M. 2015. *Lastensuojelun mediavälitteinen julkisuuskuva*.

http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20150673/urn_nbn_fi_uef-20150673.pdf

Haettu 5.5.2016.

Jaakkola, Helena (2013) Lastensuojelu ja julkisuus. Opas ammattilaisille median kohtaamiseen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

http://www.lskl.fi/files/1989/Lastensuojelu_ja_julkisuus_opas_lastensuojelun_ammattilaisille_median_kohtaamiseen.pdf. Haettu 6.5.2016.

Kumpulainen, A. 2008. Kuuden suurimman kaupungin lastensuojelu 2007.

http://www.kuusikkokunnat.fi/sira_files/lst20072.pdf. Haettu 10.4.2016.

Kähkönen, E. 2013. Ennaltaehkäisystä tuli investointi. Tesso 8/2013.

<http://tesso.fi/artikkeli/ennaltaehkaisyta-tuli-investointi>. Haettu 6.5.2016

Lastensuojelulaki 417/2007. <http://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>. Haettu 26.2.2016.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>. Haettu 26.2.2016.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. 2015. Kuntainfo 4/2015.

<http://stm.fi/documents/1271139/1427058/sosiaalihuoltolaki.pdf/b37fa129-049b-479c-a27f-b459e41b3b42>. Haettu 26.2.2016.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. 2015. Kuntainfo: Uusi sosiaalihuoltolaki ja siihen liittyvät keskeiset muut lainsäädäntömuutokset. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/uusi-sosiaalihuoltolaki-ja-siihen-liittyvat-keskeiset-muut-lainsaadantomuutokset. Haettu 26.2.2016.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Lastensuojelu. <http://www.stm.fi/lastensuojelu>. Haettu 7.4.2016.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Ehkäisevä lastensuojelu.

https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/ehkaiseva_lastensuojelu. Haettu 7.4.2016.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Lastensuojelu. <http://www.thl.fi/lastensuojelu>.

Haettu 7.4.2016

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016. Lastensuojelun käsikirja.

<https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>. Haettu 7.4.2016.

.

Liite 1. Haastattelurunko

Hei. Teen haastattelututkimusta Tampereen ammattikorkeakoulussa sosiaalialan koulutusohjelmassa tehtävää opinnäytetyötä varten. Opinnäytetyö on laadullinen haastattelututkimus jonka tarkoituksena on selvittää minkälaisia mielikuvia ihmisillä on lastensuojelusta ja miten nämä mielikuvat ovat syntyneet. Lisäksi haastateltaville kerrotaan hieman viime vuonna tapahtuneesta sosiaalihuoltolain muutoksesta ja siitä, mitä se merkitsee käytännön lastensuojelutyön kannalta, jonka jälkeen haastattelen tutkimukseen osallistuvia vielä näiden muutosten herättämiin ajatuksiin liittyen. Opinnäytetyössä pyritään myös selvittämään ihmisten tietoisuutta näihin muutoksiin liittyen sekä hankkimaan ideoita siitä, miten tietoisuutta voitaisiin lisätä jotta palvelut tavoittaisivat niitä tarvitsevat entistä paremmin. Haastattelut nauhoitetaan, jotta mitään tärkeitä yksityiskohtia ei jäisi tutkimusteknisistä syistä huomioimatta tutkimuksen lopullisissa tuloksissa.

Selvittäisin tässä aluksi kuulutko tutkimuksen kohderyhmään. Tarkoitukseni on poissulkea tästä tutkimuksesta omakohtaista lastensuojelukokemusta omaavat henkilöt, joten pyytäisin sinua ilmoittamaan tässä vaiheessa, mikäli sinulla on kokemusta lastensuojelusta joko työntekijän tai asiakkaan roolissa.

(Vastaus: Kyllä on → kiitos ajastasi, valitettavasti et voi osallistua tutkimukseen, mukavaa kevään jatkoa. Vastaus: Ei ole → jatketaan keskustelua alla olevan tekstin mukaisesti)

Mikäli suostut osallistumaan tutkimukseen, sinulta ei kysytä henkilötietoja tai muita sellaisia asioita, joiden perusteella kukaan ulkopuolinen pystyisi vastauksiesi perusteella sinua tunnistamaan. Antamasi tiedot pysyvät koko tutkimuksen ajan salassa, koska vastauksiasi ei näe tai kuule kukaan muu kuin asianosaiset. Haastatteluasi käytetään ainoastaan tämän tutkimuksen tekemiseen, jonka jälkeen se asianmukaisesti hävitetään. Olisitko valmis osallistumaan tähän tutkimukseen?

Vastaus: Kyllä olen → jatketaan alla olevan haastattelurungon mukaan. Vastaus: En ole → kiitos ajastasi kuitenkin, mukavaa kevään jatkoa)

Mikäli haastateltava suostuu osallistumaan tutkimukseen, aloitetaan nauhoitus ja varsinainen haastattelu seuraavanlaisen haastattelurungon pohjalta:

1. TEEMA: Mielikuvat lastensuojelusta

- Tiedätkö mitä konkreettisia tehtäviä lastensuojelu Suomessa hoitaa?
- Mistä kaikkialta olet saanut tietoa lastensuojelusta?
- Minkälaisia mielikuvia sinulla on suomalaisen lastensuojelun toiminnasta?
- Mistä saadun tiedon pohjalta mielikuvasi lastensuojelusta ovat mielestäsi muodostuneet?
- Minkälaisissa tilanteissa lastensuojelua mielestäsi Suomessa tarvitaan?
- Onko sinulla ajatuksia siitä, mitä käytännön toimia lastensuojelun tulisi tehdä, jotta oma mielikuvasi muuttuisi sellaiseksi että lastensuojelu toimii kaikilta osin Suomessa hyvin?

2. TEEMA: Muutoksia lastensuojelun työkentälle

- Oletko kuullut että Suomessa on astunut viime vuonna voimaan uusi sosiaalihuoltolaki ja samalla on tehty muutoksia myös lastensuojelulakiin?
- Jos olet kuullut tästä uudesta laista niin mistä olet siitä kuullut?

(Tässä kohtaa haastateltavalle kerrotaan uuden sosiaalihuoltolain lastensuojeluun tuomista muutoksista, joista tarkemmin tämän työn kappaleessa 2.4.2)

- Minkälaisia ajatuksia äsken kertomani lakiin tulleet muutokset sinussa herättivät?

3 (3)

- Mikä asia kertomissani muutoksissa tuntui parhaimmalta? Miksi?
- Kenelle katsoisit olevan tarpeellista kertoa näistä muutoksista?
- Miten mielestäsi tämä tiedottaminen kannattaisi hoitaa?
- Olisiko sinulla nyt jotain mitä haluaisit vielä lisätä, tai kenties tarkentaa jotain aiemmin sanomaasi? (sana vapaa)

Kiitos kovasti haastattelusta. Mikäli haluat tietoa tutkimuksen tuloksista, voit jättää minulle yhteystietosi niin toimitan sinulle lisätietoja tutkimuksen valmistuttua. Kiitos ja mukavaa kevään jatkoa.